

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

ИЗЛАЗИ ДВА ПУТ СВАКОГ МЕСЕЦА У СВЕСКАМА ОД 3 И ВИШЕ ТАБАКА. ЦЕНА ЈЕ: ЗА СРБИЈУ 12 ДИН., А ЗА ЦРНУ ГОРУ, БУГАРСКУ, БОСНУ, ХЕРЦЕГОВИНУ, АУСТРО-УГАРСКУ, РУМУНИЈУ И ТУРСКУ 15 ДИНАРА НА ГОДИНУ

ПРЕТПЛАТА СЕ ШАЉЕ УПРАВИ ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ, А РУКОПИСИ УРЕДНИШТВУ.

XV СВЕСҚА

У БЕОГРАДУ, 15. АВГУСТА 1882.

ГОДИНА III

УКАЗИ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА

Његово Величанство, Краљ, благоволео је, на предлог министра просвете и црквених послова, указом Својим од 25. Јула о. г., оставити:

- Г. Буру Козарца, директора и професора шабачке ниже гимназије, за директора и професора београдске гимназије;
- Г. Суму Бимбића, директора и професора пожаревачке ниже гимназије, за директора и професора зајечарске ниже гимназије;
- Г. Аџима Пивљаковића, директора и професора ужичке реалке, за директора и професора јагодинске ниже гимназије;
- Г. Светозара Никетића, директора и професора јагодинске ниже гимназије, за директора и професора пожаревачке ниже гимназије;

- Г. Стојана Марковића, директора и професора ваљевске ниже гимназије, за директора и професора шабачке ниже гимназије;
- Г. Живојина П. Симића, привременог директора и професора зајечарске ниже гимназије, за професора учитељске школе у Београду; и
- Г. Димитрија С Јовановића, професора крушевачке ниже гимназије, за професора учитељске школе у Нишу, све по потреби службе.

Његово Величанство, Краљ, благоволео је, на предлог министра просвете и црквених послова, указом Својим од 26. Јула о. г., оставити:

у Параћинској нижој гимназији

- Г. Новака Сасића, професора алексиначке ниже гимназије, за професора, по потреби службе.

Постављења наставника средњих школа

Актом г. министра просвете и црквених послова

I Премештен је:

- Г. Михаило Поповић, предавач параћинске ниже гимназије, за предавача ниже гимназије у Крушевцу, 27. Јула о. г., по потреби службе.

II Разрешен је:

- Г. Петар Милојковић, свештеник алексиначки и вероучитељ алексиначке ниже гимназије, 3. Августа о. г.

Постављења, премештаји и разрешења од дужности наставника основних школа

Актом г. министра просвете и црквених послова од 1. Августа о. г.

I Постављени су:

у округу БЕОГРАДСКОМ:

Г. Јован Филиповић, питомац учитељске школе, за учитеља основне школе у Умчарима.

Г. Михаило Карић, богослов, за учитеља основне школе у Барајеву.

у округу ВАЉЕВСКОМ:

Г. Милан Убавкић, питомац учитељске школе, за учитеља II разреда II одељења основне школе у Ваљеву.

Г. Милутин Поповић, богослов за учитеља основне школе у Крчмару.

Г. Михаило Бабовић, богослов за учитеља основне школе у Новацима.

у округу ВРАЊСКОМ:

Г. Јеврем Чакаревић, питомац учитељске школе, за учитеља основне школе у Ораовици.

у округу ЈАГОДИНСКОМ:

Г. Благоје Т. Недић, питомац учитељске школе, за учитеља I и II разреда основне школе у Бачини.

у округу КРАГУЈЕВАЧКОМ:

Г. Тодор А. Прокић, богослов, за учитеља основне школе у Пајсијевићу.

у округу КРАЈИНСКОМ:

Г. Милија И. Ракић, питомац учитељске школе, за учитеља основне школе у Подвршци.

Г. Димитрије Ј. Соколовић, питомац учитељске школе, за учитеља основне школе у Поповици.

Г. Василије Михаиловић, питомац учитељске школе, за учитеља основне школе у Џањеву.

Г. Бранислав П. Ристовић, богослов за учитеља основне школе у Речкој.

Г. Димитрије Грујић, богослов, за учитеља основне школе у Михаиловцу.

Г. Максим Стојановић, богослов, за учитеља основне школе у Плавни.

Г. Богосав Стекић, богослов, за учитеља основне школе у Рајцу.

Г. Јанко Михаиловић, богослов, за учитеља основне школе у Трњанима.

Г-ђца Лепосава Толмачева, ученица више женске школе, за учитељку основне женске школе у Доњем Милановцу.

у округу КРУШЕВАЧКОМ:

Г. Димитрије Михаиловић, богослов, за учитеља основне школе у Наулари.

у округу НИШКОМ:

Г. Крста Божовић, питомац учитељске школе, за учитеља основне школе у Винарачу.

Г. Стеван Гојковић, питомац учитељске школе, за учитеља I разреда основне школе у Власотинцима.

у округу ПИРОТСКОМ:

Г. Мића Петровић, питомац учитељске школе, за учитеља основне школе у Извору.

Г. Ђорђе Којић, питомац учитељске школе, за учитеља основне школе у Мокрој.

Г. Димитрије Мелентијевић, питомац учитељске школе, за учитеља основне школе у Стрелцу.

Г. Радул Вељовић, питомац учитељске школе за учитеља основне школе у Сувздолу.

Г. Јован Илић, богослов, за учитеља основне школе у Ревцима.

у округу ПОЖАРЕВАЧКОМ:

Г. Драгољуб Ђурђевић, питомац учитељске школе, за учитеља основне школе у Милатовцу.

Г. Михаил Грујичић, питомац учитељске школе, за учитеља основне школе у Рашанцу.

Г. Петар Протић, богослов, за учитеља основне школе у Влашком Долу.

Г. Михаило Недић, богослов, за учитеља основне школе у Голупцу.

у округу РУДНИЧКОМ:

Г. Витомир Јестровић, питомац учитељске школе, за учитеља основне школе у Јарменовцима.

Г. Максим Радосављевић, богослов, за учитеља основне школе у Бољковцу.

у округу ВУПРИЈСКОМ:

Г. Димитрије Протић, богослов, за учитеља основне школе у Гложанима.

Г. Никола Недељковић, богослов, за учитеља основне школе у Дубници.

у округу ЦРНОРЕЧКОМ:

Г. Тихомиљ Маринковић, питомац учитељске школе, за учитеља I и II разреда основне школе у Бољевцу.

Г. Радован Вукосављевић, питомац учитељске школе, за учитеља основне школе у Великом Извору.

Г. Владимир Глишић, питомац учитељске школе, за учитеља основне школе у Слатини.

Г. Танасије Живковић, богослов, за учитеља основне школе у Лукову.

у округу чачанском:

Г. Милутин Радоњић, питомац учитељске школе, за учитеља III и IV разреда основне школе у Рашкој.

Г. Глигорије Мартић, богослов, за учитеља основне школе у Рођевићу.

Г. Никола Симић, бивши учитељ, за учитеља основне школе у Врдимиа.

II Премештени су:

у варош београд:

Г-ђца Јелисавета Станковићева, учитељка II разреда I одељења основне мушке школе ужичке, у III и IV разред основне женске школе на Дорћолу, по молби.

у округу алексиначком:

Г-ђца Драга Герасимовићева, учитељка II разреда мушке школе у Власотишцима, округа нишког, у II разред женске школе алексиначке по молби.

Г. Јован Трифуновић, учитељ основне школе Ораовичке, у врањском округу, за учитеља школе делиградске.

Г. Сима Аћимовић, учитељ основне школе у Грачацу, чачанског округа, у I разред. 2 одељења основне школе алексиначке.

у округу београдском:

Г. Коста Живковић, учитељ основне школе борачке, у Степејевац, по молби.

Г. Глигорје Гавриловић, учитељ основне школе неменикућске, у Лисовић, го молби.

Г. Сава Савић, учитељ основне школе у Стамници, округа пожаревачког, у Вишњицу, по молби.

Г-ђца Јелисавета Ценићка, учитељка основне школе малоизворске, округа црногорског, у Борац, по молби.

Г. Тодор Савић, учитељ основне школе царинске, округа подринског, у Ритопек, по молби.

Г. Јован Јовановић, учитељ I и II разреда основне школе обреновачке, округа ваљевског, у Лесковац.

Г-ђца Настасија Петровићка, учитељка основне школе враштанске, шабачког округа, у мали Мокри Луг.

Г-ђца Милева Димитријевићева, учитељка III и IV разреда основне женске школе ваљевске, у Бегаљицу.

у округу ваљевском:

Г-ђца Софија Петровићева, учитељка I разреда мушке школе круањске, подринског округа, у I разред женске школе ваљевске, по молби.

Г. Петко Николић, учитељ основне школе у Разгојни, нишког округа, у III и IV разред школе на Убу, по молби.

Г. Милан Михаиловић, учитељ основне школе цветановачке, у Грабовац, по молби.

Г. Владимир Ковачевић, учитељ I разреда 2 одел. школе крагујевачке, у Осечину, по молби.

Г. Милош Марковић, учитељ II разреда II одељења школе ваљевске, у Цветановац.

Г-ђца Станка Глишићева, учитељка I разреда женске школе ваљевске, у III и IV разред исте школе.

Г-ђца Настасија Николићка, учитељка I разреда II одељења женске школе пиротске, у женску школу на Убу, по молби.

Г. Јован Јакшић, учитељ школе љешничке, подринског округа, у Стублине.

Г. Аксентије Јокић, учитељ II разреда школе пожешке, ужичког округа, у Мионицу.

Г-ђца Катарина Ценића, учитељка школе мокролушке, београдског округа, у I и II разред мушке школе у Обреновац.

у округу врањском:

Г. Аврам Марковић, учитељ школе малчанске, нишког округа, у Големо Село.

Г. Божидар Миљковић, учитељ школе мекишке, топличког округа, у Преображење.

Г. Риста Протић, учитељ школе големоселске у IV одељење, I разреда школе врањске; по молби.

у округу јагодинском:

Г-ђца Јелена Миловановићева, учитељка женске школе горњо милановачке, у I одељења I разреда мушке школе у Јагодини, по молби.

Г. Филип Јовановић, учитељ III и IV разреда школе бачинске, у I разред школе варваринске, по молби.

Г-ђца Христина Поповићева, учитељка III разреда женске школе шабачке, у II одељење I разреда женске школе, у Јагодини.

Г. Доситије Обрадовић, учитељ III и IV разреда школе бољевачке, црногорског округа, у Домуз Поток.

Г. Стеван Поповић, учитељ школе варваринске, у II, III и IV разред при истој школи.

Г. Василије Поповић, учитељ школе рибарске у Рековац.

Г. Антоније Николић, учитељ II, III и IV разреда школе варваринске, у III и IV разреда школе бачинске.

Г. Јован Мелентијевић, учитељ школе рековачке у Рибаре.

у округу књажевачком:

Г. Велимир Антонијевић, учитељ школе црнољевичке, у Ваљевац, по молби.

Г. Светозар Петровић, учитељ II одељења I разреда школе белопаланачке, пиротског округа, у III разред школе књажевачке, по молби.

Г. Јован Маџарац, учитељ школе грабовачке, округа ваљевског, у Црнолевицу.

у округу крагујевачком:

Г. Радомир Тодоровић, учитељ школе јарменовачке округа рудничког, у II одељење I разред школе крагујевачке, по молби.

Г. Стеван Ђорђевић, учитељ школе домузпоточке округа јагодинског, у I разред школе рачанске, по молби.

Г. Вучета Стојановић, учитељ школе мало орашке округа смедеревског, у Годачицу.

Г. Драгутин Арнаутовић, учитељ школе лужничке, у Наталинце.

Г. Илија Радивојевић, учитељ школе на Руднику, у Загорицу.

Г. Доситије Обрадовић, учитељ школе домуз-пачке, округа јагодинског, у Сараново.

у округу крајинском:

Г. Арсеније Пантић, учитељ школе стрелачке, округа пиротског, у Штубик, по молби.

Г. Димитрије Јосиповић, учитељ школе ртковске, у Голубиње, по молби.

Г. Петар Томић, учитељ школе михиловачке, у Ртково.

Г. Коста Поповић, учитељ школе кобишничке, у Малајницу.

у округу крушевачком:

Г. Јевта Анђелковић, учитељ школе велућке, у Врње, по молби.

Г. Нићифор Милошевић, учитељ школе врњачке, у Велуће, по молби.

Г-ђа Стевана Грабовчева, учитељка II разреда школе бруске, у I разред школе александровачке, по молби.

Г-ђа Драга Ђирићева, учитељка II разреда школе бруске, у II разред школе александровачке, по молби.

Г. Јован Поповић, учитељ II разреда школе александровачке, у I разред школе бруске.

у округу нишком:

Г-ђа Милица Петровићка, учитељка женске школе на Рашкој, округа чачанског, у II разред женске школе у Лесковцу по молби:

Г. Богосав Поповић, учитељ IV одељење I разреда школе врањске, у Малчу.

Г. Петар Спирић, учитељ I разреда школе власотиначке, у II разред исте школе.

у округу пиротском:

Г. Миленко Пауновић, учитељ школе салашке, округа крајинског, у Смрдан.

Г. Сима Вујић, учитељ школе наупарске, округа крушевачког, у Крупац.

Г. Милосав Лазаревић, учитељ школе темке, у Балта Бериловце, по молби.

Г. Милосав Ђурић, учитељ школе балтабериловачке, у Темску.

Г. Коста Глишић, учитељ школе сарановачке, округа крагујевачког, у II одељење I разреда школе белопаланачке.

у округу подринском:

Г-ђца Александра Симићева, учитељка школе степојевачке, округа београдског, у I разред мушке школе Крупанске, по молби.

Г-ђца Зорка Стевановићева, учитељка школе кленске, округа шабачког, у III и IV разред женске школе ловничке, по молби.

Г. Милорад Терзић, учитељ школе каменичке, округа шабачког, у Лешницу, по молби.

Г. Миливој Ковачевић, учитељ школе крчмарске, округа ваљевског, у Царину.

у округу пожаревачком:

Г. Никола Тодоровић, учитељ школе голубачке, у II одељење II разреда школе пожаревачке, по молби.

Г-ђца Јелена Радовићева, учитељка женске школе доњомилановачке, округа крајинског, у I разред женске школе у Великом Градишту, по молби.

Г. Живко Нешић, учитељ школе волујске, у Неревницу, по молби.

Г. Миливоје Ђурђевић, учитељ школе рамске, у II и III разред школе бикотиначке, по молби.

Г. Павле Димитријевић, учитељ школе пајсијевићке, округа крагујевачког, у Товдин, по молби.

Г-ђца Марија Младеновићева, учитељка женске школе паланачке, округа смедеревског, у Брзоходе.

Г-ђа Стана Урошевићка учитељка школе брзоходске, у Црљенац.

Г. Алекса Стевановић, учитељ слатински, округа црноречког, у Изварицу.

Г-ђа Роксанда Красојевића, учитељка I разреда женске школе велико-градишке, у Стамницу.

Г-ђа Јулијана Тодоровићка, учитељка II разреда II одељења мушке школе пожаревачке, у Барич.

Г. Марко Недељковић, учитељ школе салаковачке, у Раброво.

Г. Сретен Банџић, учитељ школе у Дубокој, за учитеља у Дубочку.

Г. Никола Стојановић, учитељ школе рабровске, у Јасиково.

Г. Кузман Јовановић, учитељ школе вошановачке у Вољују.

Г-ђа Анка Карамарковићка, учитељка III и IV разреда женске школе великоградшке, у II разред исте школе.

Г-ђа Станка Љубичићка, учитељка II разреда женске школе великоградшке, у III и IV разред исте школе.

Г. Петар Божић, учитељ школе крепољинске, у Кличевац.

Г. Никола Нешић, учитељ школе кличевачке, у Крепољин.

Г. Михаило Јовић учитељ школе богатићске округа шабачког, у Дубоку.

Г-ђца Цвета Калајева учитељка школе бегаличке, округа београдског, у Ракову Бару.

Г. Светозар Филиповић, учитељ II и III разреда школе бикотиначке, у Рам.

Г-ђца Савка Поповићева, учитељка I разреда школе бикотиначке, у Затоњ.

Г-ђа Катарина Ђурђевићка, учитељка школе затоњске, у I разред школе бакотиначке.

у округу рудничком:

Г. Панта Симић, учитељ школе бољковачке у Моравце, по молби.

Г. Грујица Протић, учитељ I разреда II одељења школе ужичке, у Миоковце.

Г-ђа Лепосава Живковићева, учитељка I разреда I одељења мушке школе јагодинске, у женску школу горњо-милановачку.

у округу смедеревском:

Г. Јован Бсларић, учитељ III и IV разреда школе доњомилановачке, округа крајинског, у I разред горње школе у Смедереву, по молби.

Г. Мирко Лазаревић, учитељ школе осипаоничке, у Скобаљ, по молби.

Г. Павле Новаковић, учитељ школе милатовачке, округа пожаревачког, у Осипаоницу, по молби.

Г-ђа Рахила Козаревићка, учитељка школе црквеначке, округа њупријског, у Нови Ацибеговац, по молби.

Г. Ђорђе Ђирковић, учитељ I разреда мушке школе смедеревске, у II разред исте школе.

Г. Јанко Караматић, учитељ IV разреда доње школе смедеревске, у III и IV разред школе у Паланци.

Г-ђа Јелена Димитријевићка, учитељка школе годачичке, округа крагујевачког, у Мало Орашје.

Г-ђа Јелена Караматићка, учитељка II разреда горње мушке школе смедеревске, у женску школу паланачку.

Г. Јован Лазаревић, учитељ школе поповићске, округа београдског, у Селевац.

Г. Милан Протић, учитељ школе великопланске, у Велику Крсну.

Г. Периша Ђекић, учитељ III и IV разреда школе паланачке, у Велику Плану.

Г. Никодије Стевановић, учитељ школе селевачке, у IV разред доње школе смедеревске.

у округу топличком:

Г. Крета Вељковић, учитељ школе преображенске, округа врањског, у Мекиш.

у округу ђупријском:

Г-ђца Босилка Нинићева, учитељка II разреда женске школе алексиначке, у I разред I одељења мушке школе ђупријске, по молби.

Г. Михаило Поповић, учитељ школе гложанске, у Црквенац, по молби.

Г-ђца Христина Стојановићева, учитељка школе великоповићске, у III и IV разред женске школе параћинске, по молби.

Г-ђа Јелена Ђаковићка, учитељка I разреда женске школе ђупријске, у I и II разред при истој школи.

Г-ђца Љубица Нинићева, учитељка I разреда I одељења мушке школе ђупријске, у III и IV разред женске школе ђупријске.

Г-ђа Марија Николићка, учитељка II, III и IV разреда женске школе ђупријске, у Велики Поповић.

Г. Миливоје Саковић, учитељ школе новоацибеговачке округа смедеревског, у Плану, по молби.

Г-ђа Софија Петковићева, учитељка III и IV разреда женске школе параћинске, у II разред I одељења мушке школе у Параћину.

у округу ужичком:

Г. Владимир Радојичић, учитељ школе штубичке, округа крајинског, у Годовик, по молби.

Г. Марко Марковић, учитељ школе бачевачке, у Каран, по молби.

Г. Милета Станојевић, учитељ школе миоковачке, округа рудничког, у I разред II одељења школе ужичке, по молби.

Г. Филип Јовичић, учитељ школе доброселичке, у I разред III одељења школе ужичке, по молби.

Г. Цветко Радојичић, учитељ школе смрданске, окр. пиротског, у II разред школе пожешке, по молби.

Г. Василије Љубичић, учитељ школе сјечоречке, у Доброселицу.

Г. Јован Туцовић, учитељ школе косјерићске, у Бачевце.

Г-ђа Марија Богојевићка, учитељка III и IV разреда женске школе на Дорћолу у Београду, у II разред I одељења мушке школе ужичке.

Г. Михаило Радовић, учитељ школе каранске у Косјерић.

У ОКРУГУ ЦРНОРЕЧКОМ :

Г-ђа Јелена Бобићка, учитељка школе малајничке, у Мали Извор.

Г. Милош Миленовић, учитељ II разреда II одељења школе зајечарске, у III разред при истој школи.

Г. Милутин Стојановић, учитељ школе великоизворске, у II разред II одељења школе зајечарске, по молби.

Г. Неша Магдић, учитељ I и II разреда школе болевачке, у III и IV разред при истој школи.

Г-ђа Стана Гавриловићка, учитељка школе кривељске, у Бор.

Г. Стеван Николић, учитељ IV разреда школе зајечарске, у Ласово.

У ОКРУГУ ЧАЧАНСКОМ :

Г. Владимир Аџемовић, учитељ школе суводолске, округа пиротског, у Лазац по молби.

Г. Љубомир Ђулаковић, учитељ школе каменичке, у Врбу по молби.

Г. Михаило Милошевић, учитељ школе врдишке, у I разред школе у Краљеву по молби.

Г. Велизар Поповић, учитељ школе на Рашкој, у I и II разред при истој школи.

Г. Милан Петровић, учитељ школе наталиначке, крагујевачког округа, у Тијање.

Г. Сава Шкрбић, учитељ школе новачке, округа ваљевског, у Каменицу.

У ОКРУГУ ШАБАЧКОМ :

Г. Захарије Манојловић, учитељ школе барајевске, округа београдског, у Бадовинце, по молби.

Г-ђица Јелена Ђурићева, учитељка I разреда II одељења женске школе јагодинске, у II разред женске школе шабачке, по молби.

Г. Коста Недић, учитељ школе доњотрешњичке, округа подринског, у Врањску, по молби.

Г. Панта Војиновић, учитељ школе стублинске, округа ваљевског, у Каменицу по молби.

Г-ђа Љубица Миловановићка, учитељка II разреда женске школе шабачке, у III разред при истој школи.

Г. Сава Шаргић, учитељ школе марковачке, округа смедеревског, у Богатић.

Г. Сима Богдановић, учитељ школе ритопечке, округа београдског, у Салаш Ноћајски.

III Разрешени су :

У ОКРУГУ АЛЕКСИНАЧКОМ :

Г-ђица Јелисавета Стојковићева, учитељка основне школе делиградске, 28 Јула о. г.

У ОКРУГУ ЈАГОДИНСКОМ :

Г. Јован Поповић, учитељ школе опарићске, 26. Јула о. г., по молби.

У ОКРУГУ ПОЖАРЕВАЧКОМ :

Г-ђица Љубица Петровићева, учитељка основне школе у Баричу, 28. Јула о. г.

Г. Станоје Божићевић, учитељ основне школе прљеначке, 4. Августа о. г.

У ОКРУГУ СМЕДЕРЕВСКОМ :

Г. Тодор Стабловић, учитељ основне школе у Великој Крсни, 26. Јула о. г. по молби.

У ОКРУГУ ЦРНОРЕЧКОМ :

Г. Божин Живковић, учитељ основне школе у Ласову, 27. Јула о. г.

У ОКРУГУ ШАБАЧКОМ :

Г. Панта Војиновић, учитељ основне школе у Бадовинцима, 26. Јула о. г.

IV Стављени су у стање покоја

У ОКРУГУ ДУПРИЈСКОМ :

Г. Милош Секулић, учитељ II разреда I одељења основне школе параћинске, 23. Јула о. г. по молби.

У ОКРУГУ ЧАЧАНСКОМ :

Г. Лука Петровић, учитељ I разреда основне школе у Краљеву, 26. Јула о. г.

У М Р Л И

Витомир Филиповић, учитељ основне школе у Бору, округа црноречког умр'о је у Нишу 27. Јула о. г.

Записник Главног Просветног Савета

САСТАНАК СХІХ

26. Јуна 1882. у Београду.

Били су: председник Д. Нешић; потпредседник Ј. Пецић; редовни чланови: Арх. Н. Дучић, др. В. Бакић, М. Миловук др. Лаза Стефановић; ванредни чланови: Љуб. Ковачевић, Јов. Ђорђевић, Бор. Тодоровић и Пет. М. Никетић.

I

Заступник пословође Никетић чита записник 117. а г. Бор. Тодоровић 118. састанка, које Савет прима.

II

»Наставни одбор« јавља, да је прегледао документа о спреми г. Павла Вујића, и нашао да има квалификацију за предавача Јестаственице и осталих природних наука, у нашим средњим школама. Савет већином гласова усваја мишљење наставног одбора.

III

Др. Бакић чита извешће нарочитог одбора: »о правилима за разредне старешине« зашто је одбор на многим местима отступио од предложеног пројекта.

Пошто је Савет прегледао и пројект правила, које је г. министар просвете предложио, и примедбе одборове одлучио је: да »Правила за разредне старешине, за средње школе« прима по примедбама одборовим и неким изменама, које су у Савету учињене.

Та правила гласе:

ПРАВИЛА

за разредне старешине средњих школа.

Министар просвете и црквених послова, на основу § 29. закона о устројству гимназија и на основу § 30. закона о устројству реалке прописује: Правила за разредне старешине средњих школа као што следује:

Чл. 1.

Сваки разред (као и свако разредно одељење) ниже и више гимназије или реалке има свога *разреднога старешину*.

Његова је главна дужност да се непосредно брине о одржавању реда у школи и о умном и моралном васпитању ученика у разреду који је његовом старешинству поверен.

Чл. 2.

Све разредне старешине бира савет гимназије (реалке) из своје средине у почетку школске године, и то свагда на годину дана.

У једно бира савет једног или два заменика, који у случају болести или одсуства којег старешине врше дужност његову.

Чл. 3.

При бирању разредних старешина гледа се, поред осталих за ову дужност потребних својстава, да наставник који се бира за старешину има предавања у дотичном разреду.

Где нема довољно професора бирају се за разредне старешине и сунленти, а по потреби и предавачи.

Директор завода ослобођен је од те дужности.

Чл. 4.

Директор извештава министра о томе, који је наставник у коме разреду изабран за разредног старешину и који су заменици, и саопштава ученицима сваког разреда, ко им је старешина.

Чл. 5.

Главне су дужности разредног старешине: а., да пази на тачност ученика у посеђавању школе и цркве, на уредност и марљивост њихову у раду, на поштовање, послушност и пристојност у њиховом понашању према наставницима, на слагање и лепо дружење међу собом и на савесно вршење свију школских дужности;

б., да у почетку сваке године школске саопштава ученицима свога разреда распоред часова предавања, и да, у договору с осталим наставницима, а по норми утврђеној у професорском савету, одређује број школских и домаћих писмених задатака, т. ј. колико се од истих може недељно задавати ученицима, колики могу бити и у ком се времену имају израђени предати дотичном наставнику. Тога ради

разредни старешина пази да сваки ђак на време набави све књиге и остале потребе школске и да сваки у свако доба има потребан број сашивених свезака за писмене, школске и домаће, задатке и остале радове;

в., да настојава код наставника и да између њих посредује, како би сви подједнако поступали према ученицима, и како би сви одржавали извесну везу у свима наукама које се предају и показали сагласност у сродним предметима — те да се таким сложним радом постигне што већи успех;

г., да пази на то да се у школи испуњавају сви хигијенски услови;

д., да пази на чистоћу тела, одела и рада ученика, као и на правилност и прикладност у држању тела, говора и рада (особито писања и цртања) ученичког; и

ђ., да од времена на време извештава родитеље или стараоце слабих, лоших или неуредних ученика о њиховом учењу, владању и посеђавању школе и цркве, а тако исто родитеље и стараоце и осталих ученика, кад они то затраже. Уколико разредни старешина не би могао сам ово извршити, притицаће му у помоћ директор с пословођом.

Чл. 6.

Разредни старешина одређује ученицима свога разреда место где ће који седети; а тако исто бира између ученика редаре, који ће редом по недељу дана читати прописане молитве, јављати о изостанцима ученика пре почетка сваког предавања, помагати наставницима за време предавања спремањем, раздавањем и скупљањем потребних ствари (мана, цртежа, задатака и т. д.) и водити бригу о чистоћи и грејању учионице, и о реду у опште пре и после предавања.

Чл. 7.

Разредни старешина саслушава, у одређено време и на одређеном месту у школи, жалбе ученика једних против других, расправља их усмено и решава пошто извиди у колико су основане.

Он може да казни ученике за мање неуредности и кривице у границама своје власти, а где би требало још више учинити, дужни су му, према потреби, директор и савет притицати у помоћ.

Ни један разредни старешина не сме примати ни усмене ни писмене жалбе ученичке противу осталих њихових наставника, него је свакад дужан упутити за то свакога који би се жалио директору завода.

Исто тако није дозвољено да разредни старешина ма којим начином побија ауторитет којег наставника, и према томе не сме изменити ништа што су они наредили или урадили пре него што се сам с њима споразуме или у случају немогућег споразума пре него што то одлучи директор завода.

Чл. 8.

Разредни старешина даје појединим ученицима одсуство од 1 до 7 часова (1 дан) и у одређено време извињава изостанке њихове од школе и цркве до 10 часова. Преко тога броја решава директор, односно савет.

Чл. 9.

Разредни старешина извештава се сваког месеца о успеху ученика свога разреда у свима предметима.

Он има право и дужност да присуствује при пропитивању нарочито слабијих ученика и код других наставника, да би се лично уверио о њиховом успеху. Исто тако у дужности му је да сваког месеца прегледа писмене радове и цртеже ученика свога разреда, да би се уверио о чистоћи и уредности истих и о прилежану ученичком. Према оном што ту примети, има право да немарне опомиње на уредност и тачност, а слабе и изостале да подстиче да се више труде, или да у договору с осталим наставницима и директором предузима друге потребне мере.

Чл. 10.

Осим дана кад је коме наставнику ред да иде са својим ученицима у цркву, разредног је

старешине дужност да, ради вишег надзора над ученицима, присуствује у цркви свакад кад може и кад за потребно нађе.

Чл. 11.

Разредне старешине из разреда нижих гимназија налазе се, за време одмора између школских часова, у школској авлији или на другом месту одређеном за одмор, међу ученицима, да би за времена могли отклонити сваки неред који би се појавио.

Чл. 12.

Разредне старешине, а по потреби и остали наставници, воде један по један, по реду који утврде међу собом, надзор над свима оним ученицима, који се осуде на крађу казну затвора с изградом којег писменог задатка.

Чл. 13.

Разредне старешине извештавају према потреби у свако доба директора о стању свога разреда, а редовно на крају сваког месеца подносе савету писмене или усмене извештаје о стању и напредовању ученика свога разреда, и том се приликом договарају о потребним заједничким мерама за поправку тога стања.

Чл. 14.

Сваки наставник дужан је свакад известити на првом месту разреднога старешину о сваком нељудном понашању ученика у школи, а тако исто отворено саопштавати му сваку ману коју опази на ком ученику, како би узајамним договором подесили најбољи и најбржи начин, да се оно што је неупутно отклони и на прави пут изведе.

Чл. 15.

Правила ова ступају у живот с почетком нове школске године 1882/3.

IV

Одбор, који је ова правила претресао, предлаже, да Просветни Савет умоли г. министра просвете.

а) да дисциплинарна правила средњих школа измени према овим правилима;

б) да учини измену у закону: «о гимназијама и реалкама» да учитељи вештина и хонорарни предавачи не долазе у седнице саветске, осим кад их нарочито директор позове. Савет прима предлог нарочитог одбора.

V

Бор. Тодоровић чита свој и г. Андре Николића реферат о Хроматковим физичким сликама.

СЛИКЕ ИЗ ФИЗИКЕ ОД ХРОМАДКА

Исправке у преводу назива што су на овим сликама, као што је Главни Просветни Савет усвојио на састанку СХИХ 27. Јуна 1882. г. по реферату Бор. Тодоровића и Андре Николића.

Стоји у преводу :

На I таб. просте и сложене махине

Прва група

На II таб. Озиб (полуга)

котури и колотуре

Точак на вратилу

Глава клина

Раван

На III таб. Ми Тасови

На IV таб. притисак воде на дно и на бокове суда.

Воденично коло на које пада вода озго, по средини, оздо.

На V таб. Хидраулични прес.

LJV вентил сигурности

Q тешка метална кугла

N сито

cd цев што спроводи притиснуту воду

На IV таб. Архимедов закон.

Савет је усвојио овако :

Справе и прибори

прва гомила

Полуга (озиб).

Колотур и колотуре

Витао

Леђа клина.

Равнина.

Ми Паитиде (тасови)

притисак воде на дно суда.

Удар воде озго, удар воде по средини, удар воде оздо.

Хидраулични тисак (прес).

Ветреница (вентил) за безбедност

Q притега

N решетка или цедило

cd цев спроводница.

Равнотежа пловних тела.

Комуникациони судови.

Притисак течности оздо на више

Извор

На VII таб. непробојност и притисак ваздуха.

Ваздух је непробојан.

Дејства ваздушнoг притиска.

2 вентил за сисање

3 притиснут вентил

На VIII таб. шмрк за сисање и излизане воде.

JED озиб (руковатка)

q спроводна цев (канал)

vv' сара

TT тањир

На IX таб. M. одводна цев

Основни закон пожарног шмрка

C Windkessel треба превести:

На X таб. сонометар (монохорд)

Таласање еластичних жица

На XI таб. кретање је извор топлоте

На XII таб. DE крмило

p'' шмрк за притискивање

гг цев што спроводи воду у казан

S замајац

P звиждаљка

гг спроводна цев

XIII таб. цев за загревање

Zz венители сигурности.

L регулатор паре

m спроводник паре

o крмило

b мотка клипа

J одводна цев за пару

Цев на коју се казан пуни водом

Do озиб

На XIV таб. преламање светлости

AB. светли предмет

кад се зраци шире

На XV таб. нема наслова а треба:

мрежњача

увеличавање

XVI таб. Ларденова боца и обарач

На XVII таб. писмени знаци

свезивање

пауза

раздвојни знак

разломна црта

AM озиб

V ваљак што тера артију

D спроводна жица

Механизам за развијање хартије.

На XVIII таб. 5. — — —

Савет са неким малим изменама усваја мњење референата.

С овим је свршен овај ванредни састанак.

Спојни (комуникациони) судови.

Потисак на више.

Прекидни извор

Ваздушни појави.

Непробојност ваздуха.

Ваздушни притисак.

2 ветреница на сисаљци.

3 ветреница на клипу.

Шмрк за сисање.

JED полуга (озиб)

q цев спроводница

vv' стублина.

TT' котур.

M цев одводница.

Основни оглед за пожарни шмрк.

Простор за ваздух.

Гласомер (монохорд)

Треперене опружних жица.

Кретање као извор топлоте.

парно крмило

p'' шмрк појилац

гг цев спроводница.

S замахивало (коломах).

P парна звиждаљка.

гг цев спроводница.

Цеви за загревање.

Zz ветренице за безбедност

L регулатор.

m спроводница.

o парно крмило.

b мотка на клипу.

J цев одводница

Цев за пуњење казана

Do полуга (озиб)

Преламање светлости у сочивима.

AB предмет

кад се зраци крече.

Појаве светлости

мрежица

увећање

Ларденска боца с обарачем

Знаци реченичног слога.

знак спајања

почивка (пауза)

знак за раздвајање

црта за разломак.

AM полуга (озиб)

V ваљци што терају хартију

D жица спроводница.

Направа за одвајање хартије

5. — — —

ИЗВЕШТАЈ

Г. Косте Алковића, професора велике школе

о испитима зрелости у реалци београдској за 1881—2. школску годину

Господину министру просвете и црвених послова,

Актом вашим од 22. Маја ов. год. КМ 2631. изволели сте ме одредити за вашег изасланика на овогодишњим испитима зрелости у београдској Реалци.

Према тој вашој наредби, ја сам обилазио све поједине, како писмене тако и усмене, испите зрелости у поменутој школи, и част ми је у следећему поднети вам о томе мој извештај.

Прилазећи прво оцени испитног резултата, ја ћу све испитне предмете поделити у две групе. У прву групу стављам математику, јестаственицу, физику, хемију, механику, космографију и нацртну геометрију, са цртањем; у другу групу опет међем језике, географију и историју. Ово чиним једно с тога, што сам ја за оценивање показаног испитног успеха и предмета прве групе више способан но за оне из друге групе, — а друго с тога, што је за ову школу прва група предмета, по моме мишљењу, претежнија од оне друге.

Ја сам са великом пажњом прегледао радове писмених и пратио одговоре усмених испита већине испитаника, оцењивао сам сâм сваког појединог, упоређивао сам моје оцене са оценама испитача и испитног одбора, које су у мом присуству давале и готово су увек једне другима на близу биле или су се са свим подударале.

Из извештаја који вам је управитељ Реалке о овом испиту поднео, можете, господине министре видети, да од 9 испитаних кандидата — а толико их је свега ове године и свршило седми разред — није ни један на испиту пропао, а да их је више од половине добило које врло добру које одличну оцену. Према овоме и ономе што сам пред овим казао, моја укупна оцена овогодишњег испита зрелости у Реалци лежи између „врло добар“ и „одличан“. Ја ово изричем с нарочитим погледом на опажени успех из предмета прве групе — према учињеној подели; јер сам уверен да је сума знања, коју је сваки испитаник, коме је „зрелост“ при-

зната, из ове школе изнео, с једне стране довољна спрема за прихватање извесних занимања друштвеног живота, с друге стране опет солидна основа за подизање научне зграде на каквом вишем техничком заводу. А једно и друго јесу позив и главни задатак ове школе и жеља испита зрелости. Што се тиче посебна успеха из друге групе наука, ја радо уступавам да о томе искаже своју оцену компетентнији од мене. Али опет би рекао да је и у овом погледу постигнут успех на граници, преко које се не сме далеко ићи без опште будућег стручног позива ученика ове школе, нити се сме далеко иза ње остати а да се не огреши о количину опште образованости, с којом сваки, бар виши стручњак треба да располаже.

Поред овако повољне оцене овогодишњих испитних кандидата Реалке по показаном знању, не могу пропустити да споменем, како сам из понашања њихова на испитима а нарочито приликом растанка од својих г. г. наставника, опазио, да је у овој школи и васпитној страни велико старање поклоњено, и да је код овогодишњих питомаца са најлепшим успехом крунисано.

Да би ова школа овако успешно и на даље дејствовала, преко је потребно да дође у другу пространију и удеснију зграду. У кући, у којој је сада, поред тога што је на крају вароши и тропшна, нема довољно одељења за разне научне збирке. Поред осталих незгода и штетних последица, последње је узрок, како ми је сам г. управитељ казао — те се од дужег времена научном прибору ове школе врло мало принавља. Овако не треба дуго да остане, тим пре што је стање научних збирака ове школе још далеко од оног ступња на ком треба да стоји, и што се не оскудева у новчаним средствима да се поступно до тога дође.

У вашем акту, којим сте изволели одобрити смену између мене и г. Клериха, изречно се помиње само испит зрелости у Реалци, који се мени

у замену даје. При свем том, кад сам доцније од неких г. г. уравника овдашњих средњих школа добио испитне распореде, упућене на мене као заменика г. Клерића на испитима из математичких предмета у средњим школама, ја сам се примио и те дужности, али сам, поред осталих дужностних послова, доспео да обиђем само: испите из физике у III и VI разреду београдске гимназије, испит из Геометрије у IV разр. Реалке и из истог предмета испит у IV разреду палидулске гимназије. Наравно, да у овакој прилици не могу дати оцену успеха, са којим су предаване и учене математичке науке у свима београдским средњим школама. Ограничавајући се на оцену поменутих испита, које сам могао да обиђем, могу да кажем, да сам опазио у

опште приличан напредак према пређашњему, познатом ми стању и уверио сам се, да су се дотична господа наставници нарочито у нижим разредима, и много трудили и добрим наставним методом служили, док су своје младе слушаоце научили оноликим првим основним знањима из математике и физике, колико се то само на испиту могло опазити. Примите, Господине Министре, уверење мога особеног поштовања.

11. Јула 1882. год.
Београд

Ј. АЛКОВИЋ
ПРОФ. ВЕЛИКЕ ШКОЛЕ

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈИ ДИРЕКТОРА СРЕДЊИХ ШКОЛА

СМЕДЕРЕВСКЕ НИЖЕ ГИМНАЗИЈЕ

Господину министру просвете и црквених послова,

Према распису од 17. Маја 1880. године ПБр. 2273. подносим у понизности свој извештај о раду и стању смедеревске ниже гимназије за 1881—82. школску годину.

I Наставни план, наставни програм и рад у појединим предметима

По извештајима, које су поднели г. г. наставници, сваки о својим предметима, скоро сви наставни предмети свршени су у обиму, који је наставним програмима обележен. Програм није само извршен у немачком језику у II и III разреду. Дотични г. наставник наводи да програм није могао извршити због тога што ни ручне књиге у тим разредима нису по програму удешене.

Да би се видело шта је и како је у појединим предметима рађено, најбоље ће бити да се изложи ред за сваки поједини наставни предмет понаособ. И тако долази.

1. *Немачки језик.* Предмет овај свршен је у I разреду у почетку Априла, у II и III разреду у почетку Маја, у IV разреду на крају месеца маја.

По свршетку предмета рађено је у I разреду оно, што се у програму, у члану II—X тражи; у осталим разредима предмет је понављан.

Предмет овај предаван је по Траутовим књигама, у I разреду предавано је по Немачком бувару. —

Задаци из немачког језика давати су два пут недељно у сваком разреду. Задатке је поправљао један пут недељно сâм г. наставник, а други недељни задатак поправљан је на самом часу, и то тиме што би један од ученика дати задатак на табли исписао а остали према томе своје задатке поправили — тако се вели у извештају г. наставника тога предмета.

Поред теоријског изучавања немачког језика обрађена је пажња, вели г. наставник, на практично изучавање тога језика, те су на часу давале српске реченице, да их ученици на немачки преведу и на табли напишу. Том приликом обрађена је пажња на ред речи и правопис.

Процитивање из немачког језика чињено је после сваког свршеног одељка предмета, и на крају свака два месеца сваки је ученик бар по једну оцену добио.

На испитима из немачког језика долази на испитивање једног ученика у средњу руку: у I ра-

зреду 10 минута, у II разреду 16 минута, у III разреду 17, у IV разреду 20 минута.

2. *Српски језик* свршен је у I, II и IV раз. у почетку маја, па је за тим понављано. У III разреду предмет је свршен тек пред сам испит, те се због тога није могло ни понављати.

Ручна књига била је Новаковићева српска граматика, а у своме раду г. наставник вели да се помагао делима Даничића, Миклошића, Јагића, Лескина, Новаковића, Живановића и др.

Ученици, у течају године, нису сваког часа пропитивани, али су двомесечне оцене сви добијали.

На испитима из српског језика долази у средњу руку на пропитивање једног ученика: у I разреду 11 минута, у II разреду 13 минута, у III разреду 16 минута, у IV разреду 13 минута.

У предавању српског језика г. наставник вели да није имао никаквих тегоба, јер су оне новим наставним планом и програмом у главном уклоњене.

3 *Српска историја* свршена је у течају месеца Маја, па је за тим понављано.

За овај предмет била је ручна књига Крстићева историја. Поред тога г. наставник је нешто и диктирао, те поједине празнине књиге допуњавао. Диктандо износи око 3 табака разних бележака и напомена на основу новијих истраживања на томе пољу.

У предавању Историје г. наставник вели да је обраћао пажњу и на културну страну појединих епоха и у томе се и народним песмама помагао.

Из овог предмета ученици не пропитују се сваког часа, али двомесечне оцене добијају сви уредно.

На испит из историје долази у III разреду на једног ученика 18 минута, у IV разреду 16 минута.

4. Земљопис с Космографијом свршен је такође у течају месеца Маја, за тим је понављано.

Ручна књига за Географију била је Драгашевића географија, а за космографију Мишковићев математички и физички земљопис. Из космографије нешто је и диктирано. Диктандо износи око 6 табака разних напомена као допуна ручне књиге.

У предавању земљописа г. наставник вели да се за орографију и хидрографију служио мапама Сидовљевим и Кипертвим, а у политичној геогра-

фији, у предавању балканског полуострва и Европе, мапама Кипертвим.

г. Наставник је једном ученике и под ведро небо изводио, те им је, вели показивао оно, што су према програму у овој години учили.

И у земљопису ученици не пропитују се сваког часа, но двомесечне оцене добијају сви уредно.

На испиту провођено је с једним учеником у средњу руку: у I разреду 11 минута, у II разреду 13 минута, у III разреду 18 минута, у IV разреду 16 минута.

5. Хемија, Минерологија, Зоологија, Ботаника и наука о познавању човека — сви ови предмети свршени су у почетку маја, за тим је понављано.

Ручне књиге биле су ове: минерологија Покорнога, ботаника Покорнога, зоологија Косте Црногорца, човечије тело и његова нега од Мите Петровића. За Хемију ручне књиге нема, те је с тога тај предмет сав диктиран. Диктандо износи 25 - 30 табака; рађено је по Росковој Хемији.

Поред споменутих ручних књига г. наставник је нешто и диктирао. Тако је диктирао у Зоологији 6 - 8 табака по Томеу. Диктирао је, вели за то, што је у ручној књизи веома скучен општи део о човеку и опис појединих животињских група. У ботаници такође је диктирао 6—8 табака о користи и употреби страних биљака.

У предавању хемије г. наставник вели да је чинио до 40 разних огледа, и они су му добро испали. Које је огледе чинио, није поименце напоменуо. Трошкове око ових огледа подносио је већином сам г. наставник по што завод на то одређених новаца нема, нити има за оваке огледе потребних реагената.

У предавању зоологије употребљене су Шрајберове слике, у предавању минерологије збирка минерала што је завод има. У предавању ботанике г. наставник је доносио свеже биљке, те им је, вели, објашњавао поједине делове биљне. Поред тога изалазио је са ученицима више пута и у поље, те је с њима, вели, проучавао биљке, служећи се при томе флором околине београдске.

За науку о познавању човека није било никаквих учила нити слика, него су показивате слике из разних књига, г. наставник држи да би било

веома потребно, да се ради очигледне наставе овога предмета каква год учила набаве.

Пропитивање из зоологије, ботанике, минералогии и науке о познавању човека поредузимано је сваког часа; из хемије тек по свршетку омањих партија. Двомесечне оцене добијали су ученици уредно.

На испитима долази у средњу руку на пропитивање једног ученика: у *Науци о познавању човека* 8 минута, у *Ботаници* 13 минута, у *Зоологији* 11 минута, у *Хемији* 20 минута, у *Минералогии* 13 минута.

6. *Рачуница и Алгебра с Геомтријом*. Рачуница у I и II свршена је у половини Априла, у III разреду у половини Маја, па је онда понављано. Алгебра и Геометрија свршене су пред сам испит, а да би у ова два предмета било понављања, узет је још у почетку Априла један ванредни час, те је понављано све оно, што је раније рађено.

У рачуници била је ручна књига I и II део Мочникове рачунице; у Алгебри, Хаберлеова Алгебра у преводу Ст. Марковића. Диктирано није ништа, него су поједине напомене чињене у самој књизи поред штампаног текста. Ове су напомене највише чињене у Алгебри по књизи Саломоновој по којој је и Хаберлеова Алгебра израђена. У Геометрији допуне су чињене по геометрији Либсеновој.

У споменутиим предметима давати су и домаћи задаци недељно један пут. Давати су од прилике задаци, у којима је уплетено по неколико рачунских операција у истом задатку, те да би се тим путем поновило и утврдило оно, што је раније учиено и рађено. Ради примера ево неколико од тих задатака:

Један трговац имао је у своје стоваришту 13 центата, $5\frac{3}{5}$ фунте кафе, одатле је продао $7\frac{1}{2}$ центата, $8\frac{3}{5}$ фунте, колико је још остало непродато (задатак II разреда)?

У једном аустријском златнику од осам форината рачуна се вредност на државним благајницама у сребру на $8\frac{1}{10}$ фор., каква је по томе размера између злата и сребра, кад се из килограма металне смесе, у којој је $\frac{9}{10}$ чистог злата, скује 155 златника од 8 форината, а из килограма чистог сребра скује се 90 форината (задатак III разреда).

Пет људи ваља да поделе међу собом наслеђе од 20045 динара тако, да део сваког од њих буде сирам дела онога који за њим долази, као 2:3: колико ће сваком припасти (задатак III разреда)?

Један отац завештава на смрти својој жени $\frac{1}{4}$ целог имања, сваком од своја два сина по $\frac{1}{3}$ имања, а остатак имања, који управо износи 700 динара, завешта сиротињи. Колико је свега износило завештано имање (задатак IV разреда)?

Осим тога, у IV-том разреду давати су највише задаци из скраћеног множења и деобе; рађени задаци где се изналазио најмањи заједнички садржалац код алгебраиских израза, и задаци одузимања и деобе алгебраиских израза.

Давани задаци обично су прегледани и поправљани ван часа. По који пут погрешно израђен задатак рађен је и тумачен на самоме часу. Свима пак даваним задацима, и усменим и писменим ишло се на то, да се решењем датих задатака дође и до самог правцла, да се оно управо изнађе и створи, никако пак да се задаци по каквим напред створеним правилима израђују. На ово се бар у Рачуници највише мотрило.

Али у изради датих задатака, школских и домаћих, ученици показиваху веома мало самосталног знања, а домаће задатке обично су остављали неизрађене, или су их са свим погрешно израђивали. Давати домаћи задаци били су често веома лаки, често таки, да би их ученици боље спреме могли израдити и на памет па и такви задаци обично су рђаво израђивани. Овде разумем велику већину ученика, никако пак онај малени број даровитије деце, какве у свакој школи има.

Узрок томе појаву морао би се тражити у рђавој спреми, с којом су деца у гимназију пропуштена и с којом су из разреда у разред прелазила. Биће томе узрока и у тој околности, што је у прошлој години програм Рачунице био много шири, него што би требало и смело да буде. У прошлој години на пр. у I разреду учило се, поред рачуна с целим бројевима и десетним разломцима још и ово: сва четири облика рачуна са разноименим бројевима; о дељивости и знацима дељивости бројева; о разлагању бројева на просте чиниоце; о тражењу највеће заједничке мере и нај-

мањег заједничког садржиоца. У II разреду учило се, поред обичних разломака, о размери, о сразмери и рачунима на сразмери основаним, процентном рачуну, простом и сложенем правилу тројном.

Оволики материјал прећи у течају од непуних десет месеци са 4 часа недељно, прећи с децом која су из основних школа дошла са свакојаким спремом, оволико разноврсних ствари из најтежег предмета натоварити деци у 11 и 12-стој години поред пет других обавезних предмета: то је заиста нечувен пример претераног захтевања према деци у млађим годинама. Може лако бити да је и у другим програмима било претераности и сувише опширности, али тих програма ја при руци немам те с тога о њима не могу ништа ни говорити. Но нека би било да су сви други програми били умерени а само овај један овако претеран, ипак су се последице те опширности могле још онда предвидети. Те су се последице у овој години и у ствари са свим разговетно показале, и треба ће још другог и мучног рада, да се са старијим ученицима поправи и накнади погрешка, која је још раније учињена.

У споменутих предметима ученици нису сваког часа пропитивани, него је најпре једна или друга ствар објашњена па су онда по неколико часова позивати поједини бољи ученици, да и сами раде оно, о чему је на часу предавано. Тако су добијане прилике, да се на самим часовима спреме за оно, о чему ће бити ради оцене пропитивани. Двомесечне оцене добијали су уредно.

На испитима долази на пропитивање једног ученика: у I разреду 11 минута, у II р. 20 минута, у III р. 30 а у IV разреду 32 минута.

7. Физика, свршена око половине Априла па је онда понављано.

Предавање физике ишло је у свези са огледима, у колико је за то средстава имало. Огледи су са апаратима Бопове збирке. Неки су апарати и у самом заводу рађени и за огледе удешени. Међу оваке огледе спада пуњење барометра; пуњење термометра; оглед са хидрауличком вртешком; оглед са адхезионим плочама; оглед да се разгрејана вода у суду шири, помоћу надуване термометарске цеви; оглед да се загрејан ваздух шири, помоћу

савијене цеви у облику диференцијалног термометра; оглед са картазијанским гњурцем; оглед за доказ потиска у течности одоздо: оглед за Архимедов принцип са стакленим судом који са стране има отвор за истицање; тај исти оглед са углађеном металном коцком, којој је кубна запремина најпре изнађена и губитак у води рачуном одређен (овај оглед није најбоље испало, по свој прилици за то, што коцка није дотерана, да буде права коцка); оглед да се потисак воде шири у свима правцима једнаком снагом помоћу избушена стаклета, на коме је намештен клип; оглед којим се тумачи загревање воде помоћу стаклене цеви савијене у облику четвороугла загревањем воде у њој; оглед за ендозмозу. Поред тога чињени су огледи са ваздушним шмрком, и показано: кључање воде под смањеним притиском на обичној температури; смрзавање воде поводом наглог испаравања етера; оглед са магдебуршким полукуглама; оглед да се види нестајање звука у безваздушној просторији; оглед за ширење ваздуха под звоном ваздушнога шмрка помоћу мехура од каучука. Сви су ови огледи испали како се за очигледну наставу само желети може.

Осим тога у течају године дата су и ова два домаћа задатка:

а) Показан је Херонов водоскок; да се изнађе узрок за што из њега вода искаче?

б) Показан је извор на махове; да се нађе узрок: за што у њему вода од времена на време престане тећи? И за што се вода у његовој цеви диже изнад висине воде, што је доле у резервоару?

Оба ова задатка решена су са потпуним разумевањем саме ствари и са свим самостално.

Пропитивања предузимана су по свршеним мањим партијама предмета; двомесечне оцене добијали су сви уредно.

Ручна је књига физика Дамњана Павловића. Ма да ова књига има пуно недостатака и празнина, она је ипак посао предавања доста олакшала. Диктирано је највише два табака, остале су празнине попуњаване белешкама у самој књизи.

На испиту провођено је око испитивања једног ученика у средњу руку 8 минута.

8. Наука хришћанска, свршена је у првој половини Маја, за тим је понављана.

Ручне књиге у I и II разреду „Приповетке из старог и новог завета“ од Ђ. Даничића, у III и IV разр. књига „Црквено богословље“. Поред тога у III и IV разреду нешто је и диктирано по књизи Николе Ђ. Вукићевића: „Изјашњење свете литургије“. Диктандо износи око $3\frac{1}{2}$ табака.

На испитима провођено је око једног ученика у средњу руку: у I разреду 7 минута, у II раз. 10 минута, у III раз. 11 минута у IV раз. 13 минута.

У течају године двомесечне оцене давате су уредно.

9. О геометријском цртању, о цртању слободном руком и краснопису не би се имало шта друго напоменути до то, да су ретки они ученици, који ове послове не би радили са онолико марљивости и воље, колико се с разлогом од сваког може тражити.

II Напредак у наукама, ученички изостанци, ученичке казни и ред у заводу

Какав је напредак у наукама за ову годину најбоље се види, када се упореде ови бројеви, који показују колико је ученика из појединих разреда на чисто прешло, колико их је остало испите да понавља, и колико школу да понови. Ево како у том обзиру стоји у појединим разредима:

У I разреду од 43. испитана ученика, прелази на чисто њих 19, понавља разред њих 18, остају да понове испите њих шесторица, и то: 1 само из рачуна, 1 из рачуна и српског језика, 1 из земљописа и рачуна, и тројица само из земљописа.

У II разреду од 22 испитана ученика прелази њих 13, понављају разред њих 3 - ица, остају да понове испите њих 6 - рица, и то: 3 - ица само из рачуна, 1 из немачког и рачуна, 1 из српског језика и рачуна и 1 само из немачког језика.

У III разреду од 16 испитаних ученика прелазе њих деветорица, остаје да понавља разред само 1, остају да понове испите њих 6-рица, и то: 2-ица из српског језика, 1 из рачуна и физике, 1 из српског језика, и рачуна. и 1 из земљописа и рачуна.

У IV разреду од 13 испитаних ученика прелазе њих 8-рица, 1 понавља и 4-рица остају испите да понове, и то: 2-ица из алгебре и геометрије, 1 из алгебре и 1 из геометрије.

Од оних што су у овој школској години разреде понављали искључен је због неспособности само 1 из I разреда, 8-рица из I разреда напустили су школу још у течају године, један остао да понавља испит а 1 у старији разред прешао.

У II разреду понављали су 3-ца, од њих 1 је још у течају године напустио школу, 1 прешао у старији разред, а 1 има испит да понови. У III и IV разреду није нико ни понављао.

Из овог прегледа види се, да у I разреду има највише слабих ученика, па онда у II разреду, и то нису само слаби из појединих предмета, него су слаби из већине обавезаних предмета, бар тај је случај у I разреду.

Узроци су томе веома многи и тешко их је све изнаћи и побројати. Но биће да је један од тих узрока неразвијеност и слаба спрема, с којом су ова деца у гимназију пропуштена, и с којом су из I разреда у II преведена. Да су у I разреду гимназије примана неразвијена деца, види се већ и по томе, што та деца највећи део обавезних предмета не уче никако, међу тим нема ни једног једитог случаја, да је когод само због једног предмета остао разред да понавља. Да су пак у старије разреде, нарочито II-ги, пролазили без довољне спреме, види се већ и по томе, што су од 9-рице слабих ученика из тога разреда њих 5-рица и прошле године испите понављали, и то већином из оних истих предмета, из којих су и ове године слаби, један је прошле године разред понављао, а један је прешао са осредњим оценама. Такав је скоро исти случај и са III-ћим разредом, јер сви они, који су ове године остали слаби, изнели су у прошлој години све саме тројке, дакле средње оцене, а од 21 ученика који су ове године били уписати у III раз. у прошлој години само је један једити испит полагао. Случај заиста редак и готово без примеран у нашим средњим заводима.

У IV разреду остали су у овој години 5-орица са slabим оценама из математике. Сви ови ученици имали су и у прошлој години да понављају испите, а у течају ове целе године имали су из тога предмета све саме слабе оцене.

Ове случајеве напомињем само зато, да би се видело, колико неспремност у млађим разредима

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

утиче на рад и успех старијих разреда, и колико је потребно пажње, да се ученици слабије спреме у старије разреде не превале. Међу тим никако не мислим, да таквих случајева и ове године нема и да их неће и од сад бити, напротив судећи по лабавости спреме, с којом су неки ученици ове године прешли у старије разреде, могло би се још сада доста поуздано погодити колико ће их до године у појединим старијим разредима бити са слабијим оценама.

Осим слабе спреме млађих разреда могао би се као узрок навести претерана опширност у предавању, где се на рачун једног предмета настава осталих предмета израђује. Ту долази и претерано диктирање без велике нужде и потребе. Ту долазе веће и мање методске погрешке и недовољна обрађеност појединих предмета са методског гледишта. Као узрок могао би се навести и доста лабав домаћи надзор; но има доста и других узрока, који се овде не могу побројати нити их је лако све изнаћи.

Ученичких неоправданих изостанака било је по више само у I разреду, старији разреде у томе су обзиром били доста уредни, а најобичније изостају од школе они, који се у школи слабо уче.

Кажњених ученика има повећи број, највише из I разреда, и то су махом једни исти ученици, тако, да је сваки по неколико пута кажњен. Кажњених ученика има у I разреду 19 (на 70 уписаних), у II разреду 7 (на 28 уписаних), у III разреду 4 (на 22 уписаних), у IV разреду 2-ица (на 13 уписаних). Најчешће су били кажњени они ученици, који и онако ништа не уче, а најобичније су им кривице: изостајање од школе, међусобни бој, неуредност и немир на часовима. Обична каштига била је затвор у одморне дане, но било је и мањих каштига на самој часу. Отпуштањем из школе кажњени су тројица: двојица отпуштањем на годину дана с правом на испит због многих изостанака, владања и других неуредности, а један због раскалашности и рђавог владања, отпуштањем из овог завода на свагда. Међу овим отпуштеним један је из I, а двојица из II разреда, и сви су се рђаво учили.

Употребљене каштиге утицале су на ред у заводу веома повољно, и многе неуредности, нарочито

изостајање од школе и цркве, овим су путем спречене и пажња родитеља на децу јаче обрађена те сада има изгледа, да ће друге године и мање каштига бити потребно.

III Наставнички изостанци и ванредни одмори школски

У овој школској години било је наставничких оправданих изостанака: у науци хришћанској 6 часова, у српском језику 31 час, у немачком језику 9 часова, у историји и земљипису 7 часова, у природним наукама 27 часова, у математици 9 часова, у цртању 6 часова.

Пропуштени часови замењивани су часовима других предмета, кад год је то само било могуће.

Ванредни одмор дат је три дана приликом прогласа Краљевине и три дана у месецу Септембру приликом примања и предаје дужности и мењања распореда.

IV Библиотека, збирке завода и зграда школска

Библиотека завода била је до ове године доста оскудна у стручним делима, но у течају ове године та је оскудица у многоме уклоњена; њу је уклоњило само министарство, пославши за библиотеку завода многа важнија дела из области Јестаственице и Филологије. Још само остаје, да се и за друге групе наука стручна дела набаве, но и то ће се без сумње у своје време учинити.

Од разних књижевних, научних и педагошких повремених списа завод овај прима „Отаџбину“ „Просветни Гласник“, *Slovinca*, *Zeitschrift für mathematischen und naturwissenschaftlichen Unterricht* (излази у Лајпцигу под уредништвом J. C. V Hoffmann — а уз суделовање многих знатних професора немачких виших и средњих школа), и *Wochenschrift für Astronomie, Meteorologie und Geografie* (уређује Dr. Herman J. Klein у Келну).

Од учила за ову годину набављене су, по одобрењу министарства Морове теразије и Виятерова електр. машина, и једно и друго из суме, коју је овдашња општина одредила на набавку учила за овдашњу нижу гимназију и која износи 600 динара. На обе ове набавке свега је утрошено 155.56 динара.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Међу учила што су добијена за ову годину, спада и 34 снимка старих српских новаца, што их је заводу министарство послало.

О згради школској могао би само толико напоменути да је веома неудесна, у појединим разредима тескобна и због тога нездрава, и да је прека потреба, да се за I разред засебна зграда до садашње зграде подигне, и да се неке важније поправке на самој згради изврше. У колико ми је познато, господин министар је за ове исправке, поводом учињеног од моје стране предлога издао нужну наредбу, и сви су изгледи да ће овдашња општина, која је и до сада заводу овоме доста пажње поклањала и овом приликом засведочити да је за напредак свога подмлатка, који се у овоме заводу школује, вољна и веће жртве подпети.

Говорећи о згради школској не пропуштам да овом приликом напоменем да је недавно један од

овдашњи грађана, покојни Димитрије-Дина-Манчић, на својој смрти оставио писмено завештање, по коме би се један део његовог имања, којег вредност износи 100—120 хиљада динара, имало употребити на подизање гимназијске зграде у овдашњој вароши. Какве су ближе одредбе и појединости овог завештања, мени још није познато, и док будем сазнао, ја ћу их господину министру саопштити, но тим завештањем овог просветног добротвора стављено је у изглед подизање такве гимназијске зграде каква би се тешко другим којим путем могла кад год подићи.

Бр. 200
18. Јула 1882. год.
у Смедереву.

ДИРЕКТОР СМЕДЕРЕВ. НИЖЕ ГИМНАЗИЈЕ

М. ДАВИДОВИЋ.

СТАЊЕ ЈАВНЕ НАСТАВЕ У СРБИЈИ

1875. ГОДИНЕ

(НАСТАВАК)

Највише ученика даје у ове школе округ крагујевачки и пожаревачки, а најмање окрузи: алексиначки и београдски. Из округа шабачког у овим школама није био ни један ученик.

Ни један ученик варошанин није био у школи

УЧИТЕЉСКОЈ ИЗ О К Р У Г А		ЗЕМЉОДЕЛСКОЈ	
Алексиначког,	Београдског,	Ваљевског,	Књажевачког,
Алексиначког,	Београдског,	Јагодинског,	Рудничког,

УЧИТЕЉСКОЈ		ЗЕМЉОДЕЛСКОЈ	
ИЗ О К Р У Г А			
Крајинског,	Подринског,	Пожаревачког,	Рудничког,
Смедеревског и	Црноречког.	Ђупријског и	Црноречког.

Кад све округе саставимо у области, према њихном географском положају, онда имамо овај преглед о броју ученика ових школа.

ОБЛАСТ	БРОЈ УЧЕНИКА У ШКОЛИ						У ОБЕ ШКОЛЕ		
	УЧИТЕЉСКОЈ			ЗЕМЉОДЕЛСКОЈ			ВАРОШАНА	СЕЉАНА	СВЕГА
	ВАРОШАНА	СЕЉАНА	СВЕГА	ВАРОШАНА	СЕЉАНА	СВЕГА			
Шумадија . . .	2	14	16	4	17	21	6	31	37
Источни окрузи .	1	12	13	12	14	26	13	26	39
Западни окрузи .	—	5	5	2	1	3	2	6	8
Јужни окрузи . .	6	8	14	4	12	16	10	20	30
Варош Београд .	2	—	2	5	—	5	7	—	7
Србија	11	39	50	27	44	71	38	83	121

www.unilib.rs Према овом долазило је на сто ученика сељана

из области:	У ШКОЛИ		
	УЧИТЕЉСКОЈ	ЗЕМЉОДЕЛСКОЈ	У ОПШТЕ
	У Ч Е Н И К А В А Р О Ш А Н А		
Источних округа	8.33	85.71	50.00
Јужних округа	75.00	33.33	50.00
Западних округа	—	200.00	33.33
Шумадије	14.29	23.53	19.35
У Србији 1)	28.21	61.36	37.35

У земљоделској школи број ученика варошана већи је него у школи учитељској. То долази отуд, што у нашим варошима има подоста становника, који поред другог свог занимања раде и земљу.

Кад број ученика у једној и у другој школи поредимо бројем мушких становника, онда налазимо, да је један ученик

из области:	ШКОЛЕ		
	УЧИТЕЉСКОЈ	ЗЕМЉОДЕЛСКОЈ	У ОПШТЕ
	Д О Л А З И Л О Н А С Т А Н О В Н И К А		
Јужних округа	9 267	8 108	4 326
Шумадији	12 014	9 153	5 195
Источних округа	18 910	9 455	6 306
Западних округа	22 626	37 501	14 063
Варош Београд	7 801	3 121	2 529
Из Србије	13 918	9 801	5 751

Према броју становника имају најмање ученика у овим школама западни окрузи. Највише ученика даје у ове школе опет Београд, а после њега јужни окрузи.

Кад поделимо ученике на варошане и сељане, и поредимо их са дотичним становништвом, онда видимо да је један ученик ових школа

из области:	Д О Л А З И Л О Н А С Т А Н О В Н И К А	
	ВАРОШАНА	СЕЉАНА
Шумадије	2 194	5 776
Источних округа	2 151	8 379
Западних округа	5 357	16 965
Јужних округа	940	9 020
Вароши Београда	2 229	—
Из Србије	2 021	7 459

Од 1000 мушких становника било је ученика

из области:	У ШКОЛИ		
	УЧИТЕЉСКОЈ	ЗЕМЉОДЕЛСКОЈ	У ОПШТЕ
Јужних округа	1.07	1.24	2.31
Шумадије	0.83	1.09	1.92
Источних округа	0.53	1.06	1.59
Западних округа	0.44	0.27	0.71
Вароши Београда	1.28	3.21	4.49
Из Србије	0.72	1.02	1.74

Ако ове размере међусобом поредимо и узмемо, да од 1000 мушких становника иду по сто њих у учи-

1) Без Београда.

тељску школу, онда по овоме има у земљоделској школи од исто толико становника

из области:	
Источних округа	200 ученика
Шумадије	131 »
Јужних округа	116 »
Западних округа	61 «
Варош Београд	251 »
Из Србије	142 »

Дакле само из западних округа мање је ученика у земљоделској него у учитељској школи.

Од 1000 мушких становника било је у овим школама ученика

из области:	ВАРОШАНА	СЕЉАНА
Јужних округа	10.72	1.66
Шумадије	4.56	1.73
Источних округа	4.65	1.19
Западних округа	1.87	0.59
Из Србије 1)	5.07	1.34

Према овим размерама било је на 100 ученика варошана у овим школама ученика сељана

из области:	
Шумадије	38
Западних округа	32
Источних округа	26
Јужних округа	15
Из Србије	26

Кад област јужних округа, који највише ученика шиљу у ове школе, поредимо са другим областима, онда налазимо, да је на 100 ученика из те области било

из области:	У ШКОЛИ		
	УЧИТЕЉСКОЈ	ЗЕМЉОДЕЛСКОЈ	У ОПШТЕ
	У Ч Е Н И К А		
Шумадије	78	88	83
Источних округа	50	85	69
Западних округа	41	22	31
Вароши Београда	112	259	194

Кад број ученика поредимо с бројем становника у сваком округу посебице, онда имамо овај преглед.

Види преглед А. на стр. 556.

Из ових размера види се, да је у учитељској школи било највише ученика из крагујевачког, а најмање из пожаревачког округа, без обзира на оне округе, из којих у учитељској школи није био ни један ученик. У земљоделској школи било је највише ученика опет из крагујевачког а најмање из ваљевског округа.

У обојим школама били су најјаче заступљени варошани из округа чачанског, а најслабије из ђупријског округа. Сељана пак било је највише из крагујевачког, а најмање из београдског округа.

1) Без Београда.

А. О К Р У Г	Ј Е Д А Н У Ч Е Н И К				У О П Ш Т Е
	У Ш К О Л И		ВАРОШАНИН	СЕЉАНИН	
	УЧИТЕЉСКОЈ	ЗЕМЉОДЕЈ.			
ДОЛАЗИО ЈЕ НА МУШКИХ СТАНОВНИКА					
Крагујевачки	6 188	4 641	1 371	2 953	2 652
Ужички	9 559	14 338	816	9 015	5 735
Крушевачки	7 948	5 677	1 594	3 655	3 312
Чачански	10 980	6 528	720	7 440	4 080
Црноречки	7 504	10 006	—	3 937	4 288
Пожаревачки	40 958	5 120	969	7 417	4 551
Руднички	7 900	13 350	—	5 208	5 340
Крајински	12 994	9 745	2 830	6 664	5 5 6
Јагодински	12 066	12 066	2 358	6 768	6 033
Књажевачки	16 062	16 062	920	15 142	8 031
Подрински	26 179	13 090	1 662	12 259	8 726
Смедеревски	36 322	12 107	3 841	10 827	9 081
Ваљевски	11 375	45 501	3 896	10 401	9 100
Ђупријски	16 431	—	6 362	26 501	16 437
Алексиначки	—	29 929	—	26 027	29 929
Београдски	—	37 308	—	36 485	37 308

Колико је од 10000 мушких становника учило у овим школама, види се из овог прегледа.

О К Р У Г	О Д 10000 МУШКИХ СТАНОВНИКА				
	БИЛО ЈЕ У ШКОЛИ		БИЛО ЈЕ У ОВИМ ШКОЛАМА		
	УЧИТЕЉСКОЈ	ЗЕМЉОДЕЈ.	ВАРОШАНА	СЕЉАНА	У О П Ш Т Е
Крагујевачки	1.62	2.15	7.30	3.39	3.77
Крушевачки	1.26	1.76	6.28	2.75	3.02
Чачански	0.92	1.53	13.89	1.34	2.45
Црноречки	1.34	0.99	—	2.54	2.38
Пожаревачки	0.25	1.95	10.32	1.35	2.20
Руднички	1.13	0.74	—	1.92	1.87
Ужички	1.05	0.69	12.26	1.11	1.74
Крајински	0.77	1.02	3.53	1.50	1.79
Јагодински	0.83	0.83	4.24	1.48	1.66
Књажевачки	0.62	0.62	10.87	0.63	1.24
Подрински	0.38	0.77	6.02	0.82	1.15
Смедеревски	0.27	0.83	2.60	0.92	1.10
Ваљевски	0.88	0.22	2.57	0.96	1.10
Ђупријски	0.61	—	1.57	0.38	6.61
Алексиначки	—	0.33	—	0.38	0.33
Београдски	—	0.26	—	0.27	0.26
Варош Београд	1.28	3.21	4.49	—	4.49
Србија	0.72	1.02	4.95	1.34	1.74

Кад ове размере међу собом поредимо, онда налазимо, да је на сто ученика учитељске школе било у земљоделској школи 142 ученика, а у обе школе имало је на сто ученика варошана само 27 ученика сељана! Ако овако поређење учинимо са окрузима, из којих је у овим школама било ученика варошана и сељана, онда налазимо, да је на сто ученика варошана било

из округа :

Крагујевачког	46 ученика сељана
Крушевачког	44 » »
Крајинског	42 » »
Ваљевског	37 » »
Јагодинског	35 » »
Смедеревског	35 » »
Ђупријског	24 » »
Подринског	14 » »
Пожаревачког	13 » »

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

из округа:

Чачанског	10 ученика сељана
Ужичког	9 » »
Књажевачког	6 » »

Од 10000 мушких становника било је у обе школе највише ученика из крагујевачког округа. Кад овај округ поредимо осталим окрузима, онда видимо, да је на сто ученика из тога округа било

из округа:

Крушевачког	80 ученика
Чачанског	65 »
Црноречког	62 »
Пожаревачког	58 »
Рудничког	50 »
Крајинског	47 »
Ужичког	46 »
Јагодинског	44 »
Књажевачког	33 »
Подринског	31 »
Смедеревског	29 »
Ваљевског	29 »
Ђуријског	16 »
Алексиначког	9 »
Београдског	7 »

Округ руднички даје дакле у школу учитељску и земљоделску тек у пола толико ученика, колико их даје округ крагујевачки од равног броја мушких становника. Погољнији резултат налазимо само код четири округа, и то: крушевачког, чачанског, црноречког и пожаревачког. Из осталих десет округа резултат је неповољан.

Ученици учитељске и земљоделске школе живе заједнички у самој школи, и имају потпуно издржање од државе, докле прописани школски течај несврше. У земљоделској школи поред ученика, који су потпуно издржање имали било је и таквих, који су родитељи издржавали, и то у почетку школске године свега 11, а на крају године 6, оставило је дакле школу њих 5.

Колико је потрошено на потпуно издржање питомаца у овим школама, види се из овог прегледа.

ШКОЛА	БРОЈ ДРЖАВНИХ ПИТОМАЦА	НА ПОТПУНО ИЗДРЖАЊЕ	
		СВИЈУ ПИТОМАЦА	ЈЕДНОГ ПИТОМЦА
ИЗДАТО ЈЕ ДИНАРА			
Учитељске	52	26 430.76	508.28
Земљоделске-шумар.	63	20 297.62	322.18
Свега	115	46 728.38	426.33

В. НАУЧНА СРЕДСТВА

Учитељска школа имала је лепе збирке разних учила и то: 6 за земљопис, 55 за зоологију, 504 за ботанику и 2086 за минералогiju. Апарати и дру-

гих учила за физику било је 155, за хемију 406. За изучавање практичне геометрије имала је 12 учила, Прегледа за цртање и краснопис 421 комад. У књијници било је 1409 дела у 2238 свезака.

У земљоделско-шумарској школи увећане су збирке учила 1875. години са 31 нових предмета а књијница добила је 27 нових дела. На крају 1875. године било је у књијници 181 дело.

Г. ИЗДРЖАВАЊЕ ШКОЛЕ УЧИТЕЉСКЕ И ЗЕМЉОДЕЛСКО-ШУМАРСКЕ

Буџетом за 1875. рачунску годину, одобрено је

На учитељску школу	77 069.94 динара
На земљоделску школу	87 402.97 »

а издато је;

На учитељску школу	58 319.20 »
На земљоделску школу	62 189.66 »

Од одобрене суме остало је неупотребљено код учитељске школе 24.1 а код земљоделске 28.9 процента.

Колико је од ових сума издато на плату наставника а колико на друге потребе, види се из овог прегледа.

ИЗДАТО ЈЕ НА:	ИЗДАТАК НА ШКОЛУ	
	УЧИТЕЉСКУ	ЗЕМЉОДЕЛСКУ
ДИНАРА		
Плату наставника	22 787.32	19 274.56
Плату послужитеља	2 278.96	2 383.53
Издржање питомаца	26 430.76	20 297.62
Набавку научних средстава	840.59	5 775.40
На огрев	1 207.43	4 569.50
На кирију	4 774.14	9 431.24
Остале трошкове	—	457.21

Од целог издатка долазило је у школи

УЧИТЕЉСКОЈ ЗЕМЉОДЕЛСКОЈ
ПРОЦЕНАТА

На плату наставника	39.07	31.00
На остале потребе	60.93	69.00

Кад издатак на плату поделимо са бројем наставника, а цео издатак са бројем ученика, који су школу свршили, онда налазимо, да је у средњу руку долазило

ОД ПЛАТЕ ОД СВЕГА ИЗДАТКА
НА ЈЕДНОГНАСТАВНИКА УЧЕНИКА
ДИНАРА

у школи:		
Учитељској	1 752.87	1 121.91
Земљоделској	2 396.82	901.29

Кад ове средине међусобом поредимо, онда излази, да је на сваку стотину динара од издатка на плату једног наставника учитељске школе, долазило једном наставнику земљоделске школе 136.74 динара. Напротив односна размера средњег издатка ни једног ученика, било је као 100 : 80.33.

Средња плата наставника земљоделске школе са једном је трећином већа од плате наставника учитељске школе. Средњи издатак на једног ученика на против у тој је школи за једну петину мањи.

Школовање једног ученика у учитељској школи стаје државу за три године 3365.73 динара у земљоделској школи само 2703.87 динара или 19.66 процента мање.

Учитељској школи можемо додати

кандидате учитељске

који су у течају 1875. године положили учитељски испит у министарству просвете и црквених послова пред одређеном за то комисијом.

За испит јавило се свега 35 лица, и то мушких 17 а женски 18, од ових последњих две су по два пута долазиле на испит.

По месту рођења било је кандидата

	МУШКИХ	ЖЕНСКИХ	СВЕГА
Из Београда	—	11	11
» ваљевског округа	1	1	2
» јагодинског округа	2	—	2
» подринског округа	1	—	1
» пожаревачког округа	1	1	2
» смедеревског округа	1	—	1
» ћуријског округа	1	2	3
» ужичког округа	3	1	4
» чачанског округа	—	1	1
» шабачког округа	5	1	6
» Србије	15	18	33
» Старе Србије	1	—	1
» Угарске	1	—	1
Свега	17	18	35

Од сто кандидата било је

мушких	48.57	} = 100.00
женских	51.43	
из Београда	31.43	} = 100.00
из других места Србије	62.85	
Свега из Србије	94.28	
Странаца	5.72	

Од кандидата

учили су:	МУШКИХ	ЖЕНСКИХ
Богословију III годину	1	—
Учитељску школу II годину	7	—
Гимназије V разред	1	—
» IV »	2	—
» III »	2	—

учили су:	МУШКИХ	ЖЕНСКИХ
Више женске школе II разред	—	2
» » » I »	—	2
Основну школу	4	13
Била већ учитељком	—	1

ПРОЦЕНАТ КАНДИДАТА

који су учили:	МУШКИХ	ЖЕНСКИХ
само основну школу	23.53	72.22
нешто више	76.47	22.22

Код мушких кандидата проценат спремнијих био је већи, а код женских кандидата било је обратно. Од њих је већина свршило само основну школу.

Испит учитељски положило је

**МУШКИХ ЖЕНСКИХ У ОПШТЕ
И ОГЛАШЕНО КАНДИДАТА**

за способне	5	—	5
» прилично способне	5	9	14
» неспособне	4	4	8
одустало је од испита	3	5	8
Свега	17	18	35

ПРОЦЕНАТ

Способних	29.41	—	14.20
Прилично способних	29.41	50.00	40.00
Неспособних	23.58	22.22	22.86
Одусталих од испита	17.65	27.78	22.86
Свега	100.00	100.00	100.00

Ови бројеви најбоље доказују, с каквом се лакомишљеношћу прилази полагању учитељског испита; јер код женских кандидата управо половина проглашена је за неспособне или је одустала од даљег полагања испита. Код мушких пак има на 100 способних и прилично способних 70 неспособних или који су одустали од даљег полагања испита.

ОПШТИ РЕЗУЛТАТИ

Кад скупимо све у целину, о чему смо до сад посебно говорили, и погледамо у прошле деценије, онда имамо овај преглед.

Види преглед Б. на стр 559.

Према томе долазила је једна виша и средња школа

у години	НА СТАНОВНИКЕ
1845	128 418
1855	127 267
1865	131 677
1875	58 865

Број наставника увећао се

у периоду	СВЕГА	У ГОДИШЊЕМ ПРОЦЕНТУ
од 1845—1855	28	8.00
» 1855—1865	14	1.75
» 1865—1875	115	15.54
» 1845—1875	14	44.00

В. ШКОЛА	Б Р О Ј							
	ШКОЛА				НАСТАВНИКА			
	1845	1855	1865	1875	1845	1855	1865	1875
Велика школа 1)	1	1	1	1	9	16	15	23
Богословија	1	1	1	2	4	6	7	19
Гимназија	4	4	6	11	18	31	46	91
Реалка 2)	1	1	1	7	4	6	6	35
Учитељска школа	—	—	—	1	—	—	—	13
Земљоделска школа	—	1	—	1	—	4	—	8
Свега 3)	7	8	9	23	35	63	74	189

У 1875. години била је *средња година старости* код наставника

Велике школе	40.9
Богословије	35.9
Гимназије	34.9
Реалке	34.2
Учитељске школе	29.9
Земљоделске школе	29.2

Средња годишња плата била је код наставника

Велике школе	3 242.76	динара
Богословије	2 020.80	»
Гимназије	2 267.84	»
Реалке	1 713.08	»
Учитељске школе	1 741.00	»
Земљоделске школе	2 083.95	»

У средњу руку имао је један наставник *недељних часова* у

Великој школи	13.42
Богословији	11.40
Гимназији	15.52
Реалци	13.46
Учитељској школи	9.46
Земљоделској школи	11.75

Средња награда за један час недељнога предавања износио је код наставника :

Велике школе	241.64	динара
Богословије	177.26	»
Гимназије	146.12	»
Реалке	127.27	»
Учитељске школе	184.04	»
Земљоделске школе	177.36	»

О броју *ученика* имамо овај преглед.

Види преглед В.

У овом тријестогодишњем периоду број ученика умножио се највише у школама гимназијским и ре-

алним. У тим школама растао је број ученика најјаче у првом периоду, од 1845—1855. године. У Великој школи број ученика увећао се највише у другом периоду. У Богословији кретање ученика ишло је постепено.

В. ШКОЛЕ	БРОЈ УЧЕНИКА НА КРАЈУ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ			
	1845	1855	1865	1875
Велика школа	62	64	194	207
Богословија	103	124	191	250
Гимназија	215	687	1 089	1 342
Реалка	42	50	52	266
Учитељска школа	—	—	—	52
Земљоделска школа	—	98	—	69
Свега	422	1023	1 526	2 186

Види преглед Г. на стр. 560.

Кад број ученика поделимо с бројем наставника, онда налазимо, да је на једног наставника

	ДОЛАЗИЛО У ГОДИНИ			
	1845	1855	1865	1875
	У Ч Е Н И К А			
Велике школе	7	4	13	9
Богословије	26	21	27	13
Гимназије	12	22	24	15
Реалке	11	8	9	8
Учитељске школе	—	—	—	4
Земљоделске школе	—	24	—	9
У опште	12	16	21	12

Размера од 1845. године подједнака је са оном од 1875! После *тридесет* година понавља се иста бројна равнотежа. Ово је врло интересан појав, тим пре, што је у међувремену овог периода било великих промена у томе, што су неке школе престајале, на после опет отворане.

1) До 1863 године Лицеј.

2) Пређе Послено-трговачка и трговачка школа

3) Без Више женске школе.

Г. Ш К О Л Е	БРОЈ УЧЕНИКА УВЕЋАО СЕ СВЕГА У ПЕРИОДУ ОД			
	1845—55	1855—65	1865—75	1845—75
	Велика школа	2	130	13
Богословија	21	67	59	147
Гимназија	472	402	253	1127
Реалка	8	2	214	224
Учитељска школа	—	—	52	52
Земљодељска школа	98	—	69	69
Свега	601	503	660	1764
У Г О Д И Ш Њ Е М П Р О Ц И Н Т У				
Велика школа	0.32	20.34	0.67	7.80
Богословија	2.04	5.40	3.09	4.76
Гимназија	21.95	5.85	2.32	17.49
Реалка	1.90	0.40	21.15	17.78
Учитељска школа	—	—	—	—
Земљодељска школа	—	—	—	1.48 ¹⁾
Свега	14.24	4.92	4.33	13.93

1) У периоду од 1855—75.

Кад број ученика поредимо броју мушких становника онда налазимо, да је

у години	ДОЛАЗИО 1 УЧЕНИК ОД 10000 СТАНОВНИКА	
	НА СТАНОВНИКЕ	УЧИЛО ЈЕ ОВЕ ШКОЛЕ
1845	1099	9.10
1855	496	20.16
1865	411	24.34
1875	318	31.41

Кад бисмо узели да је у 1875. долазио један ученик на сто становника, или да је од 1000 становника било у вишим и средњим школама 10 ученика, па онда поредимо ту годину осталима, онда имамо ове размере :

у години :	ЈЕДАН УЧЕНИК ДОЛАЗИО ОД 1000 СТАНОВНИКА	
	ЈЕ НА СТАНОВНИКЕ	УЧИЛО ЈЕ ОВЕ ШКОЛЕ
1845	100	10
1855	45	22
1865	37	27
1875	29	35

Ови резултати одиста доказују најочигледније, да је у Србији за ових 30 година на пољу просветном учињено више него и у којој другој држави. Овај успех треба још више ценити с тога, што је млада српска држава имала да подиже и друге важне гране државне управе, а средства за то црпљена су само из народа.

Интересно је, да поредимо са становништвом број ученика из појединих школа и за сваку годину посебице.

Ш К О Л А	ЈЕДАН УЧЕНИК ДОЛАЗИО ЈЕ НА МУШКИХ СТАНОВНИКА У ГОДИНИ			
	1845	1855	1865	1875
Велика школа	7 840	7 928	3 231	4 167
Богословија	4 502	4 092	3 282	4 093 ¹⁾
Гимназија	2 157	739	576	512
Реалка	11 042	10 149	12 056	2 616
Учитељска школа	—	—	—	13 918
Земљодељска школа	—	5 178	—	9 801
ОД 10000 МУШКИХ СТАНОВНИКА УЧИЛО ЈЕ				
Велику школу	1.34	1.76	3.09	2.40
Богословију	2.22	2.44	3.05	2.41
Гимназију	4.64	13.54	17.39	20.00
Реалку	0.91	0.98	0.83	4.80
Учитељску школу	—	—	—	0.72
Земљодељску школу	—	1.93	—	1.02

1) Овде су поређени само ученици рођени у Србији.

Ако узмемо, да је у 1845. години од 10 000 мушких становника њих 100 учило у дотичним школама, онда имамо од истог броја становника за 1875. годину

у Великој школи	179 ученика
» Богословији	110 »
» Гимназији	431 »
» Реалкама	440 »
» свима школама	345 »

Колико је било 1875. године ученика у свима овим школама у почетку а колико на крају школске године, види се из овога прегледа.

ШКОЛЕ	У ПОЧЕТКУ ШКОЛСКЕ ГОД.	БРОЈ УЧЕН, КОЈИ СУ ШКОЛУ ОСТАВИЛИ					НА КРАЈУ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ
		ЗБОГ			ИЗ РАЗНИХ УЗРОКА	СВЕГА	
		СМРТИ	БОЛЕСТИ	ИСКЉУЧЕЊА			
Велика школа	207	—	—	—	—	—	207
Богословија	268	2	—	2	14	18	250
Гимназија	1739	6	22	146	223	397	1342
Реалка	314	2	8	7	31	48	266
Учитељска школа	63	2	—	9	—	11	52
Земљоделска школа	77	2	—	—	6	8	69
Све школе	2668	14	30	164	274	482	2186
П Р О Ц Е Н Т							
Велика школа	100.00	—	—	—	—	—	100.00
Богословија	100.00	0.75	—	0.75	5.22	6.72	93.28
Гимназија	100.00	0.34	1.26	8.40	12.83	22.83	77.17
Реалка	100.00	0.64	2.55	2.23	9.87	15.29	84.71
Учитељска школа	100.00	3.17	—	14.29	—	17.46	82.54
Земљоделска школа	100.00	2.60	—	—	7.79	10.39	89.61
Све школе	100.00	0.52	1.12	6.15	10.27	18.06	81.94

Морталитет био је највећи у учитељској и земљоделској школи, а најслабији у гимназијама. Највише искључених било је у учитељској школи, а најмање у Богословији. Кад поредимо Богословију са осталим школама, онда имамо на сто ученика, који су ту школу свршили, у осталим школама таквих ученика, и то:

у Земљоделској школи	96
» Реалкама	91
» Учитељској школи	89
» Гимназијама	83

Од сто ученика, који су школу оставили, било је

	УМРАЛИХ	ИСКЉУЧЕНИХ
у Богословији	11	11
» Гимназијама	2	37
» Реалкама	4	15
» Учитељској школи	18	82
» Земљоделској школи	25	—

О кажњиваним ученицима имамо овај преглед.

ШКОЛЕ	БРОЈ КАЖЊЕНИХ УЧЕНИКА				
	ЗАТВОРОМ	ОДУЧЕЊЕМ ЗА ВРЕМЕ	ЗАБРАНОМ УЧЕЊА	ИЗГНАЊЕМ	СВЕГА
Богословија	84	—	—	2	86
Гимназија	530	93	55	7	685
Реалка	107	7	2	2	118
Учитељска школа	—	—	—	9	9
Земљоделска школа	2	29	—	—	31
Све школе	723	129	57	20	929
Од 100 уписаних ученика кажњено је					
У Богословији	31.34	—	—	0.75	32.09
» Гимназији	20.49	5.35	3.16	0.40	39.40
» Реалкама	34.07	2.23	0.64	0.64	37.58
» Учитељској школи	—	—	—	14.29	14.29
» Земљоделској школи	2.60	37.66	—	—	40.26
» Свима школама	29.38	5.24	2.32	0.81	37.75

Кад поједине врсте казне међусобом поредимо, онда излази, да је од 100 кажњиваних ученика кажњивано :

затвором	77,83
одлучењем за време	13,88

забрањом учења	6,14
изгнањем	2,15
Свега	100,00

С каквом су марљивошћу ученици походили школу, и колико их је у том погледу било у којој категорији, види се из овог прегледа.

ШКОЛЕ	БРОЈ УЧЕНИКА КОЈИ СУ ПОХОДИЛИ ШКОЛУ			
	ВРЛО МАРЉИВО	МАРЉИВО	НЕМАРЉИВО	ВРЛО НЕМАРЉИВО
Богословија	96	85	65	22
Гимназијај	495	516	346	382
Реалка	88	104	57	65
Учитељска школа	63	—	—	—
Земљоделска школа	71	—	—	6
Све школе	813	705	468	375
	П Р О Ц Е Н А Т			
У Богословији	35,82	31,72	24,25	8,21
» Гимназији	28,47	29,67	19,90	21,96
» Реалкама	28,03	33,12	18,15	20,70
» Учитељској школи	100,00	—	—	—
» Земљоделској школи	92,21	—	—	7,79
» опште	34,44	29,82	19,86	15,88

Кад број врло марљивих и марљивих ученика поредимо немарљивим ученицима, онда налазимо, да је на 100 ученика прве категорије, било у категорији другој:

у Гимназијама	72	ученика
» Реалкама	64	»
» Богословији	45	»
» Земљоделској школи	8	»
» Учитељској школи	—	»

Средња сцена успеха ученичког била је у

Великој школи	3,81
Богословији	3,96
Гимназијама	3,45
Реалкама	3,57
Учитељској школи	3,70
Земљоделској школи	3,83
Главна средина	3,72

Колико је било у овим школама ученика одличних, врло добрих и т. д. види се из овог прегледа.

Види преглед Д. на стр. 563.

Највише одличних и врло добрих ученика имала је Учитељска школа и Богословија. Најмање их је било у гимназијама.

На сто добрих ученика било је

	ОДЛИЧНИХ И ВРЛО ДОБРИХ	СЛАБИХ И ПРТАВИХ
у Великој школи	170	47
» Богословији	283	2
» Гимназијама	79	63
» Реалкама	71	42
» Учитељској школи	333	—
» Земљоделској школи	250	25
у опште	106	52

Најповољнија је размера за Учитељску школу и Богословију.

С погледом на године узраста, имао је у средњу руку један ученик

Велике школе	19,65	године
Богословије	18,03	»
Гимназије	14,36	»
Реалке	14,00	»
Учитељске школе	18,63	»
Земљоделске школе	19,10	»

Најстарији ученици били су у Великој школи, а најмлађи у реалкама.

Колико је било ученика у којој години, види се из овог прегледа.

Види преглед Ђ. на стр. 563.

У свима школама било је дакле ученика

	СВЕГА	ПРОЦЕНАТ
до закључно 15-е године	1 362	58,10
од 16 до 20 године	836	35,66
старијих	146	6,24

Д.	ШКОЛЕ	БРОЈ УЧЕНИКА					
		ОДЛИЧНИХ	БРОЈ ДОБРИХ	ДОБРИХ	СЛАБИХ	ХУЂАВИХ	КОЈИ НЕ ПИТ НИСУ ПОМАГАЛИ
	Велика школа	30	43	43	19	1	58
	Богословија	49	135	65	1	—	—
	Гимназија	77	351	543	270	71	27
	Реалка	8	69	123	51	1	4
	Учитељска школа	4	36	12	—	—	—
	Земљоделска школа	17	24	20	5	—	3
	СВЕГА	195	658	806	346	73	92
		ПРОЦЕНАТ УЧЕНИКА					
	У Великој школи	15.46	22.16	22.16	9.80	0.52	29.90
	» Богословији	19.60	54.00	24.00	0.40	—	—
	» Гимназијама	5.75	26.22	40.55	20.16	5.30	2.02
	» Реалкама	6.76	25.94	46.24	19.18	0.18	1.50
	» Учитељској школи	7.69	69.23	23.08	—	—	—
	» Земљоделској школи	24.64	34.78	28.98	7.25	—	4.35
	У опште	8.99	30.32	37.15	15.94	3.36	4.24

Б.	ШКОЛЕ	БРОЈ УЧЕНИКА КОЈИ СУ ИМАЛИ ГОДИНА														
		ДО 12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	ПРЕКО 25
	Велика школа	—	—	—	—	—	40	23	34	31	25	17	5	6	3	4
	Богословија	5	6	27	18	32	27	29	18	41	57	—	—	—	—	—
	Гимназија	391	268	221	205	151	128	67	36	12	5	—	—	—	—	—
	Реалке	71	69	53	27	30	17	8	8	—	—	—	—	—	—	—
	Учитељска школа	—	—	—	—	—	4	11	14	10	13	—	—	—	—	—
	Земљоделска школа	—	—	—	1	5	15	9	13	23	11	—	—	—	—	—
	СВЕГА	467	343	301	251	218	231	147	123	117	111	17	5	6	3	4
		ПРОЦЕНАТ УЧЕНИКА														
	У Великој школи	—	—	—	—	—	21.28	12.23	18.09	16.49	13.30	9.04	2.66	3.19	1.60	2.12
	» Богословији	1.92	2.31	10.39	6.92	12.31	10.39	11.15	6.92	15.77	21.92	—	—	—	—	—
	» Гимназијама	26.35	18.06	14.89	13.82	10.17	8.62	4.52	2.42	0.81	0.34	—	—	—	—	—
	» Реалкама	25.09	24.38	18.73	9.54	10.60	6.00	2.83	2.83	—	—	—	—	—	—	—
	» Учитељској школи	—	—	—	—	—	7.70	21.15	26.92	19.23	25.73	—	—	—	—	—
	» Земљоделској школи	—	—	—	1.30	6.49	19.48	11.99	16.88	29.17	14.29	—	—	—	—	—
	У опште	19.92	14.63	12.84	10.71	9.30	9.81	6.27	5.25	4.99	4.44	0.73	0.21	0.26	0.13	0.17

У свакој школи посебице било је ученика, и то :

	до 15-те до 20-е		СТАРИЈИХ
	ГОДИНЕ		
у Великој школи	—	128	60
» Богословији	56	147	57
» Гимназијама	1085	394	5
» Реалкама	220	63	—
» Учитељској школи	—	39	13
» Земљоделској школи	1	65	11
		ПРОЦЕНАТ УЧЕНИКА	
у Великој школи	—	68.09	31.91
» Богословији	21.54	56.54	21.92
» Гимназијама	73.12	26.54	0.34
» Реалкама	77.74	22.26	—
» Учитељској школи	—	75.00	25.00
» Земљоделској школи	1.30	84.41	14.29

По месту рођења било је ученика

	ИЗ СРБИЈЕ	ИЗ ДРУГИХ ДРЖАВА
у Великој школи	167	18
» Богословији	170	90
» Гимназијама	1358	126
» Реалкама	266	17
» Учитељској школи	50	2
» Земљоделској школи	71	6

	ПРОЦЕНАТ УЧЕНИКА	
	ИЗ СРБИЈЕ	ИЗ ДРУГИХ ДРЖАВА
у Великој школи	90.27	9.73
» Богословији	65.38	34.62
» Гимназијама	91.51	8.49
» Реалкама	93.99	6.01
» Учитељској школи	96.15	3.85
» Земљоделској школи	92.21	7.79
у опште	88.94	11.06

На сто ученика из Србије било је ученика из страних држава :

у Учитељској школи	4.00
» Реалкама	7.14
» Гимназијама	9.27
» Великој школи	10.78
» Земљоделској школи	11.27
» Богословији	52.94

Ученика из других држава било је посебице:

	ИЗ АУСТРО-УГАРСКЕ		ИЗ ТУРСКЕ ГОРЕ		ИЗ ПРНЕ ДРЖАВА		ИЗ ОСТАЛИХ ДРЖАВА	
	УГАРСКЕ	ГОРЕ	ГОРЕ	ДРЖАВА	ДРЖАВА	ДРЖАВА	ДРЖАВА	
у Великој школи	12	5	1	—	—	—	—	—
» Богословији	6	77	7	—	—	—	—	—
» Гимназијама	55	60	11	—	—	—	—	—
» Реалкама	8	8	—	—	—	—	1	—
» Учитељској школи	—	2	—	—	—	—	—	—
» Земљоделској школи	1	5	—	—	—	—	—	—
Свега	82	157	19	—	—	—	1	—

ПРОЦЕНАТ УЧЕНИКА

у Великој школи	66.67	27.78	5.55	—	—	—	—	—
» Богословији	6.67	85.55	7.78	—	—	—	—	—
» Гимназијама	43.65	47.62	8.73	—	—	—	—	—
» Реалкама	47.06	47.06	—	—	—	—	5.88	—
» Учитељској школи	—	100.00	—	—	—	—	—	—
» Земљоделској школи	16.67	83.33	—	—	—	—	—	—
у опште	31.66	60.62	7.34	—	—	—	0.38	—

Од ученика рођених у другим државама било је

	ВАРОШАНА		СЕЉАНА	
	ВАРОШАНА	СЕЉАНА	ВАРОШАНА	СЕЉАНА
у Великој школи	15	3	—	—
» Богословији	53	37	—	—
» Гимназијама	82	44	—	—
» Реалкама	11	6	—	—
» Учитељској школи	2	—	—	—
» Земљоделској школи	1	5	—	—
Свега	164	95	—	—

ПРОЦЕНАТ УЧЕНИКА

	ВАРОШАНА		СЕЉАНА	
	ВАРОШАНА	СЕЉАНА	ВАРОШАНА	СЕЉАНА
у Великој школи	83.33	16.67	—	—
» Богословији	58.89	41.11	—	—
» Гимназијама	65.08	34.92	—	—
» Реалкама	64.71	35.29	—	—
» Учитељској школи	100.00	—	—	—
» Земљоделској школи	16.67	83.33	—	—
у опште	63.32	36.68	—	—

У свима школама варошана има више него сељана, само у земљоделској школи обратно је.

На сто ученика варошана било је сељана:

у Земљоделској школи	500
» Богословији	70
» Реалкама	55
» Гимназијама	54
» Великој школи	20
» Учитељској школи	—

Од ученика из Србије било је

	ВАРОШАНА		СЕЉАНА	
	ВАРОШАНА	СЕЉАНА	ВАРОШАНА	СЕЉАНА
у Великој школи	123	44	—	—
» Богословији	35	135	—	—
» Гимназијама	856	502	—	—
» Реалкама	167	99	—	—
» Учитељској школи	11	39	—	—
» Земљоделској школи	26	44	—	—
Свега	1 219	863	—	—

ПРОЦЕНАТ УЧЕНИКА

	ВАРОШАНА		СЕЉАНА	
	ВАРОШАНА	СЕЉАНА	ВАРОШАНА	СЕЉАНА
у Великој школи	73.65	26.35	—	—
» Богословији	20.59	79.41	—	—
» Гимназијама	63.03	36.97	—	—
» Реалкама	63.16	36.84	—	—
» Учитељској школи	22.00	78.00	—	—
» Земљоделској школи	38.03	61.97	—	—
у опште	58.55	41.45	—	—

На сто ученика варошана било је ученика сељана:

у Богословији	386
» Учитељској школи	355
» Земљоделској школи	163
» Гимназијама	59
» Реалкама	59
» Великој школи	36
у опште	71

Колико је било ученика у овим школама из сваког округа посебице, види се из овог прегледа.

О К Р У Г	Б Р О Ј У Ч Е Н И К А У														ПРОЦЕНАТ	
	ВЕЛИКОЈ ШКОЛИ		БОГОСЛОВИЈИ		ГИМНАЗИЈАМА		РЕАЛКАМА		УЧИТЕЉСКОЈ ШКОЛИ		ЗЕМЉОДЕЛСКОЈ ШКОЛИ		СВИМА ШКОЛАМА			
	ВАРОШИМА	СЕЉИМА	ВАРОШИМА	СЕЉИМА	ВАРОШИМА	СЕЉИМА	ВАРОШИМА	СЕЉИМА	ВАРОШИМА	СЕЉИМА	ВАРОШИМА	СЕЉИМА	ВАРОШИМА	СЕЉИМА		СВЕГА
Алексиначки	1	—	4	5	17	12	24	13	—	—	—	1	46	31	77	3.69
Београдски	—	9	—	13	1	25	—	1	—	—	—	1	1	49	50	2.40
Ваљевски	3	5	2	9	59	44	1	3	—	4	1	—	66	65	131	6.30
Јагодински	12	1	1	6	50	38	4	1	1	2	—	3	68	51	119	5.71
Књажевачки	—	1	1	5	15	9	10	9	—	2	2	—	28	26	54	2.60
Крагујевачки	16	7	1	17	95	108	2	—	1	8	3	9	118	149	267	12.83
Крајински	10	3	2	4	47	15	9	—	—	3	2	2	70	27	97	4.66
Крушевачки	5	3	1	5	55	24	6	1	1	4	1	6	66	43	112	5.38
Подрински	2	2	2	6	6	9	12	8	—	1	1	1	23	27	50	2.40
Пожаревачки	4	—	1	16	52	35	2	2	—	2	8	8	67	63	130	6.24
Руднички	5	6	—	6	15	32	7	7	—	3	—	2	27	56	83	3.99
Смедеревски	1	1	1	7	16	16	28	11	—	1	1	2	47	38	85	4.08
Ђупријски	4	—	2	3	27	13	—	3	1	1	—	—	34	20	54	2.60
Ужички	8	3	1	17	34	63	—	4	3	3	1	3	47	93	140	6.72
Црнооречки	—	—	—	5	9	6	14	18	—	4	—	3	23	63	59	2.80
Чачански	1	—	1	9	9	19	17	17	2	1	2	3	32	49	81	3.89
Шабачки	2	3	3	2	63	34	—	1	—	—	—	—	68	40	108	5.19
Варош Београд	49	—	12	—	286	—	31	—	2	—	5	—	385	—	385	18.49
Србија	113	44	35	135	856	502	167	99	11	39	27	44	1219	863	2682	100.00

(НАСТАВИТЕ СЕ)

ЈАВНА НАСТАВА У КРАЉЕВИНИ ЧЕШКОЈ

II СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

А. Гимназије

Као што су велике школе установљене још у 14-т. веку у Чешкој, тако су и средње школе завене и уређене још онда, кад у Немачкој не беше ни трага ни гласа о каквој организацији средњих школа. Томек у свом делу „Děje univerzity Prahy“ наводи у прилогу Nomina Rectorum studii minsu 28 таквих школа од године 1348 до 1409. — Под чешким краљем и немачким царем Рудолфом IV (1577. до 1622. године) те су школе достигле врхунац свога развитка и стајале су под непосредним надзором прашких великих школа. Тада се бројало 30 чешких гимназија, свака је имала по 4 до 6 разреда. Први се разред називао „права или инфита,“ други „принципија,“ трећи „граматика,“ четврти „синтакса,“ пети и шести „хуманиора,“ а осим тога пети се звао још „појезија“ а шести „реторика.“ Учитељ тог највећег разреда звао се *ректор* и био је члан великих школа у Прагу. Учитељ пете класе звао се као до њега најстарији *конректор* или *субректор* и он је имао један, од нижег ступња универзитета. Дотична општина бирала је остале учитеље који се зваху: *кантори* и *сукуентори*; но они су били подчињени у свему ректору. Професори тих гимназија враћали су се за неко време опет на велике школе или су добијали најбоље парохије, или су долазили у грађански живот и примали звања у Магистрату дотичне општине. Ученици из места становали су код родитеља, а страни су живели заједнички у конвиктима заједно са својим учитељима.

Предмети наставе били су: *верозаконско учење* по каликсти некој, касније аугебуршкој вероисповеди; *класички језици*, латински и јелински, *матерни језик* (чешки, а где где и немачки) *граматика јеврејска*, *елменти философије*, *физика*, *Астрономија*, *Алгебра* и *Геометрија*.

Кад и кад су ректори предавали јавности „по-редак штудија у средњим школама.“ Тако је го-

дине 1575 ректор Јаков Страба, под насловом *šcola Zatečeny*, обнародовао ред и наставни план за тамошњу средњу школу. — Ректор прашких в. школа прописао је год. 1586. *Ordo studiorum Petri codicili rectoriz U. P.* Временом се показало потреба да се један општи наставни план утврди и тако 1609 год. философски факултет прашких вел. школа саставио је нов и за гимназије обавезан наставни план, по ком је број разреда утврђен на 5, а шести је придодат као приправан курс — где то буде нужно.

Ту се учило читање, писање, и почетци верозакона, латински и јелински језик били су главни предмети. Настава је основана била на многостраном вежбању, сравњивању и на саморадњи ученика, која се будила начином узајмог учења. Свако пола године држани су испити. Месна општина имала је право бирати инспектора гимназије, али из реда академских грађана в. школе: *cives literatis*, који су морали имати неки академички ступањ. (Магнетри, лиценцијати, бакалауреи). Тужбе односно наставе и саме школе, морали су инспектори подносити самом ректору в. прашких школа, а овога је била дужност: да се сам собом увери на месту о стању дотичне школе. — И онда су се општине одликовале и приносиле велике материјалне жртве за одржавање конвикта и самих школа, као што и сам број гимназија сведочи, јер их је 1560 год. било више (33) но 1860 (23) (дакле 33% више).

После кобне 1620 године на Белој Гори, када је Фердинанд назван католичански краљ, постао неограничен владар: када је оно изрекао: да воли видети велику ту негда тако богату а сада јеретичку краљевину, убогу и сиромашну, само да је одана „једино спасавајућој“ вери римокатоличкој, када је то и у дело привео; када је нарочито напу замолио да се својски заузме, било лепим начином помоћу свештенства да се јерес истреби, или ако то не помогне да он сам огњем и ма-

чем јерес уништи; када се и папа одазвао и нарочито језуитима поручио: да све своје силе концентришу у Чешкој и када је јавна настава предата овима, — тада је њино старање на то управљено било, да се све средње школе униште. На место њихово они су одмах подигли своје колегије и гимназије. Као искусни и практични људи они су добро познавали: да свет о свакој ствари много више суди по спољашњости но правој вредности, и тако су одржали спољашњи облик средњих школа, т. ј. шест разреда, имена тих разреда па шта више и саме предмете по имену, само су начин учења и садржину учења променили. Место класика римских уведена су читања св. отаца. Место јелинског језика читање светог писма. — Религији дат је велики обим — и много више часова. Чешки је језик сасвим избачен; немачки ограничен; физика је остала само по имену — а математика је проширена. Језуити су умели одмах да себи присвоје „као наследници права в. школе“, све колегије и здања и приходе тих колегија под изговором: да се морају завести свуда потпуни конвикти (Convivium), и да сва деца без разлике морају живити заједно под надзором својих духовних оцева. Тако су одмах у самом Прагу добили стари колегијум: клементинум, величанствену зграду, у коме је главни конвент Језуита смештен. По свом обичају они су дозидали и подигли у тој огромној згради две велике цркве, једну за употребу ученика факултета философског и богословског, а другу за употребу гимназије, две капеле за зимње време, велике трпезарије за све ученике, астрономску кулу, библиотеку, физикални кабинет, штампарију и т. д. Све је то била имаовина прашких в. школа, која је уступљена као краљевски дар Језуитима. У земљи где је, као што су они јавно проповедали, свако дете већ по себи јеретик, није се јерес могла на други начин истребити, но да се одмах дете њима преда на школовање. Начин је учења био више религиозан. У јутру свакога дана сви ученици ишли су на службу, свакога месеца на исповест и причест. Недељом велика помпезна служба. Четвртак је био дан рекреације; а иначе су били школски часови од 8 до 10 и од 2 до 4 по подне. Најважнији предмет је био ла-

тински језик. Од 3-ћег разреда ученик се морао у говору служити искључно латинским језиком.

Такав ред и поредак је трајао од 1624 до 1774. године. Тада цар Јосиф сруши ред Језуита; њине се колегије затворише; сва имаовина прогласи за државну: колегијум клементинум врати в. школи; в. библиотека прогласи за универзитетску библиотеку, гимназија за угледну академију, и немачки језик уведе у нижу гимназију место латинског. Али пошто не беше мирских професора, а Језуити су махом сви остали у земљи као духовници светски, и тражили пристојна изображавања: то је већина професора опет састављена од бивших језуит, а врховна управа наставе тим је радије на то пристала, што није било других наставничких лица.

Тек под царем Францем 1816., после наполеонових ратова, замишљена је озбиљнија реформа, али цео наставни план остао је исти и тако је чак 1848 година затекла чешке гимназије у истом стању као што бејаху 1820 године. Те је године учињен нагао и велики скок у развиту средњих школа. Одавно се било увидело да је настава далеко заостала иза Немачке и да потребује темељног преображаја, али до самог извршења није се дошло. Врховни канцелар кнез Метерних био је свима реформама осудан противник и тако је 1848 година затекла гимназије у таком стању као што бејаху организоване 1820 г.

У државним гимназијама махом су сви директори били свештена лица или калуђери. Школски надзор искључиво је био у рукама архимандрита (каноника) и игумана великих манастира, јер су та лица вршила свој посао бесплатно; дакле колика уштеда за државну касу!

Као муња синула је 1848 година и први Министар просвете гроф *Лео Тун* имао је пуно рада док је само основе организације у живот привео.

Реформа је била радикална. Призвати су на гласу школски референти из Прајске и примљена је организација у главном по обрасцу Прајском. Гимназије са 8 разреда, а часови и предмети умножени. Заведени су професорски испити и испити зрелости за ученике, али ту се веома штедљиво према ученицима поступало. Ко се затекао те го-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

дине у VII разреду, није полагао испит зрелости; а идуће године је испит зрелости држан само из једног предмета и то из латинског језика, затим идуће године из латинског и јелинског; треће године прирастао и немачки језик, и тако даље; да су тек после 8 година, они који су били у I-вом разреду кад је изишао закон о испитима зрелости, полагали га из свију предмета.

Тако исто је испит професорски поступно заведен, и то са знатним олакшицама: а није се односио ни на једног наставника, који је већ био у служби.

За директоре је још давано првенство опет свештеним лицима, ако се нашло да су по ступњу свог образовања способни. Али надзор је прешао на светска лица и то на школске саветнике и инспекторе народних школа. Но за време министра Баха, од 1853 до 1860 год. опет је потчињен духовним властима.

Фебруарски устав и даљи развитак уставног живота учинише том духовном надзору опет крај. Гимназије се прогласише за заводе више наставе, а регулисање такве наставе припадало је државном већу у Бечу (Reichsrath). Чеси су се одунирали и захтевали да средња настава припада као и основна свакој појединој круновини; али нису могли са својим захтевима продрети. И дан данас се буџет и наставни план решавају у Бечу, премда се већ увиђа да тако у напредак остати не може. Издатке за гимназије тешко је тачно ухватити, јер су познате само оне суме, које државно веће одобрава за државне гимназије, и то у целој Аустрији, а буџет није састављен по круновинама ни струкама и министарствима. Осим државе троше и поједине варошке општине доста велике суме за издржавање нижих и виших гимназија и реалака, а на послетку за гимназије које су од кадуђера издржаване незна се никака цифра, нити се може икакав податак о томе добавити.

Међу тим један исти је закон данас за све гимназије, исти наставни план и исти предмети, са истим бројем часова, свуда су прописани. Школски саветници и то *увек по 2* — један за реалне, један за језикословне предмете — присуствују при испиту зрелости и при свима годишњим испитима.

Само се једно променило. Пређе се свуда предавало, и то сви предмети искључиво на немачком језику, а данас су гимназије подељене по језику на ком се изучава: 1 на гимназије где се предаје све на немачком, и 2 на гимназије где се на чешком језику изучавају сви или већина предмета.

Посланици чешки су захтевали; да се узакони да је у немачким гимназијама изучивање чешког језика обавезно, а у чешким опет обавезно учење немачког језика; но већина тадашња — Немци, одбацили су тај предлог. Међу тим чешки су посланици административним путем издејствовали наредбу; да се у чешким гимназијама немачки језик као обавезан предмет предавати и учити мора. Немци нису се угледали на тај пример те данас већ осећају последице своје погрешке, јер нису вични чешком језику; и тако губе адвокати због тога, што не умеу на чешком језику парницу пред судом да воде, многе муштерије, а Чеси добијају и немачким местима звања, јер су вични једном и другом језику.

Издаци, које чине поједине и то мање општине износе често годишње 20, 30 и 40.000 динара: као суму потребну за издржавање једне ниже гимназије или реалке. За потпун завод треба још и више. Од кад су Чеси у Бечу на државном већу у већини, почели су снажно на томе радити да се гимназије или помажу од стране државе или да се сасвим приме као државне у буџет министарства просвете. У колико је тиме народни интерес задовољен, видеће сваки чим само мало проучи приложени табеларни преглед стања гимназија у годинама 1860. 1871. 1882 год. Највише пада у очи та разлика у самом Прагу, где 1860 год, свега беху 3 гимназије од којих су 2 државне, једна на немачком, друга на чешком језику, и трећа коју су пијаристи издржавали опет на немачком. Међу тим год. 1882 налазимо 6 чешких и немачких гимназија у самом Прагу. Многа већа окружна места добише по 2 потпуне гимназије према народности, једну чешку а једну немачку. У колико је и број ученика растао, поучиће нас један поглед на табелици, где је и код сваке гимназије назначена сума, колика се за коју школу троши.

Из приложеног табеларног прегледа види се : да је класичка чешка гимназија у Прагу 1882 год потрошила 37.000 фор. а немачка 35.277 $\frac{1}{2}$ (у динарима 88.880); реална пак гимназија у Прагу стоји са 43.940 фор. у буџету, дакле 105.456 динара или 25.000 динара више него што је наша в. школа 1876 године стојала.

Кад се прегледа број гимназија то је било

год.	свега	гимн.	нижњх	виших	умно	жило се са °
1860	„	„	23	6	17	
1871	„	„	35	12	23	50°
1882	„	„	52	16	36	50°

Број ученика се множио.

год.	било је	Чеха	Немаца	свега	ученика °
1860	„	„	4.146	2.765	6.923
1871	„	„	5.173	2.827	7.987 15°
1882	„	„	10.456	6.338	16 794 105°

Између 1860 и 1881 године број је ученика растао, код Чеха са 15°, а код Немаца једва 0.5°. Али од 1871 до 1882. број ученика се двојно и више множио, и то код Чеха и код Немаца, а код ових је већма порастао.

Шта се мисли о таком прираштају ученика и како меродавни кругови о томе суде, можемо видети из овога чланка под насловом : „*Етиологна мисао о реформи наших гимназија.*“ „Нећемо ни мало одрицати да радо признајемо назначене мане и недостатке нашег наставног плана гимназијског, у колико их је комисија за реформу наставе у средњим школама сазвана обележила, али поред све своје опширности ипак није један важан моменат довољно оцењен и назначен по само узгред споменут, ма да баш у том моменту леже клице највећих мана данашњег стања гимназија.

Ми ту имамо на уму : садашњу страст за учењем : (studirnoth) и с тиме стоји у тесној вези установљење паралелних разреда, и множење суплената и предавача. Ми нећемо овде разбирати, у чему лежи узрок, да се данас свако дете, само да није слепо, сматра и цени као способно за науку, и да се после кратке припреме налази да је зрело, но факт стоји : да се из године у годину број ученика у нашим средњим школама јако множи, и ако остане при данашњој пракци да ће се дотле множити, док целокупна

младеж краљевине Чешке не буде једном срећно у средње безбројне школе утрпана. Искуство нам показује да је сада врло лаки пријем у једну средњу школу и да се број разреда паралелних : журно множи.

Да не узимам у призрење, колико се умне снаге за продуктивне кругове народне радње одузима, што се иначе без огранчења личне слободе предупредити не да : ипак су остале последице, поглавито за саму школу тако кобне : да управо оне су прави узрок свију чешће описаних и тако живо осећаних мана и подостатака у целој средњој настави. Тај број младића што жедни за науком и што сваке године све више расте, доноси са собом сваке године умножавање нових средњих школа и умножавање паралелних разреда у старијим, јер су сви разреди препуњени па се морају нови да отварају ; а шта то значи код школе које немају довољно просторије, и какви се ту недостатци рађају : може се на свакој средњој школи код нас лако видети.“

Но у чешким окружним варошима — оваки се недостатци за кратко време поправе. Благодарни великој готовости, предусретљивости општина с једне стране, а строгом државном надзору с друге стране, у малим је варошима при чистом свежем ваздуху опасност за здравље ученика много мања него у великим. Сасвим друкчије стојимо у главној вароши (Прагу) где се као у центру, од свију страна лако приступало, као и због других удобности за ученике, ови гомилају и готово гуще, ту се нове грађевине ретко подижу, јер су одвећ скупе, а старе немају довољно просторија, да приме толико ученика и разреда. С тога се узимају приватне куће — какве такве — под кирију, а такве куће ретко одговарају цели, за које се узимају.

Прва штета, коју та манија штудирања вуче за собом, јест по нашем мњењу недостатак удобних школских соба, а тиме се већ осетно штети здравље ученика. Но да и нема тог недостатка, или да се он даје лако избећи, остаје 2-ги и 3-ћи који се не даје никаквим новчаним жртвама подмити а још мање уклонити. Ми ту мислимо на средњу спрему, оно што се учи. Чим се број паралелних и нових разреда умножи, мора се и број

наставника умножити, и пошто се паралелне класе тек према очевидној потреби отварају, докле нису напред предвиђене и у буџет стављене: то се и не може број стално утврђених наставника умножити, онда не остаје шта друго, но да се помоћне снаге призову — испитане или неиспитане. — Све веће потраживање таквих снага — за наставу носи са собом све већи број кандидата и онда — меродавни школски кругови знају о томе доста да причају — дође ти у школу по неки млад, иначе доста научен човек, који за јавну наставу нема ама баш ни мало способности. Ми тврдимо: да је специфичан таленат за наставу урођени дар, као дар живих представљања, и да педагошки семинари мало помажу. Али рецимо да од стране оних који се уче постоји баш најбоља квалификација, ипак не можемо никако претпоставити да ученици доносе таку квалификацију, коју ми желимо, и која се по буквалном смислу школ. закона тражи. Због тога је и сав успех у питање стављен, јер најбољи наставни план не може постићи пожељену мету, кад деца не одговарају или су и неспособна, јер не испуњавају оне услове, који се по наставном плану претпостављају.

Свакидашње искуство учи нас: да односно умне снаге — на жалост — не постоји једнакост међу људима, а настава у школи ипак претпоставља и оснива се на једнакости способности ученичких, или бар на великој приближности у тој једнакости. Кад би се само најдаровитија деца за штудије одабирала, онда би се одма број ученика у велико смањило, онда би одма отпала и потреба отварања нових паралелних разреда, нестало би оних за предавање незгодних соба, и не би била нужда узимати с' коца и кононца радне снаге за наставнике.

Наше на основу дуге и многостручне праксе добивено искуство створило је у нама мишљење: да садањи наставни план није узрок овим незгодама и манама, које се средњим школама пребацују: него да треба тражити корен злу у безуданој манији штудирања данашњег нараштаја, и да отуд долазе све рђаве последице, које смо у кратко навести.

Нека се држи строго избор међу талентима; нека се изберу само они који су заиста, у истини способни, и онда ће и садањи наставни план опет се показати добар.

Ваља знати: да се много и од дужег времена говори, и у новинама тврди и доказује да је младеж сувише предметима и многобројним часовима преоптерећена, да се сувише много од ученика захтева, да је особито мртвим — језицима (т. ј. латинском и јелинском) сувише часова дато а други

предмети стварног живота: природне науке да су уназађене и т. д.

Непрестане жалбе од стране родитеља, примедбе педагога и појединих стручњака побудише министра просвете: те је још у 1881 год. тражио од свију гимназија примедбе и мисли о промени наставног плана, а у почетку ове садање школске 1882 год. састављена је стручна комисија: да поднесе министру просвете пројект промена у наставном плану: што је пре кратког времена учињено. Док би у најужем оквиру навели мисли о промени предмета и часова, треба наше читаоце упознати са садањим распоредом предмета и часова у аустријским гимназијама.

Име предмета	БРОЈ ЧАСОВА У								укупно
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Вера: (религија)	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Латински језик	8	8	6	6	6	6	5	5	50
Јелински језик	—	—	5	4	5	5	4	5	28
Немачки језик	4	4	3	3	2	3	3	3	25
(први земаљски)									
Чешки језик	2	2	3	3	2	2	2	2	18
(други земаљски)									
Земљопис и историја	3	3	3	3	3	3	3	3	24
Математика (Рачуница)	3	3	3	3	—	—	—	—	12
Алгебра и Геометрија	—	—	—	—	4	3	3	4	14
Природопис	2	2	2	—	2	2	—	—	10
Физика	—	—	2	2	—	—	3	3	10
Философ. Пропедевтика	—	—	—	—	—	—	2	2	4
	24	24	29	26	26	36	27	29	—
Необавезни предмети									
Краснопис	2	2	2	2	—	—	—	—	8
Певање	—	—	—	2	—	—	—	2	4
Цртање	2	2	2	2	—	—	—	—	8
Стенографија	—	—	—	—	—	—	2	2	4
Француски језик	—	—	—	—	3	3	3	3	12
Талијански	—	—	—	—	—	2	2	2	6
Гимнастика	2	2	2	2	2	2	2	2	16

Лако је при срањивању нашег и тамошњег наставног плана наћи разлику. Ми смо краснопис и цртање уврстили у обавезне предмете као и гимнастику, али белешке из ових предмета не упливу на општу оцену и прелазак из разреда у разред. Тамо су сви ти предмети савршено остављени слободној вољи ученика, шта више сваки ученик, који се упише за такав предмет мора још платити за сваки поједини предмет засебну у на-

пред одређену таксу, која је код разних гимназија различита, и коју одређује директор у договору са дотичним учитељем свагда у почетку школске године. Хонорар за гимнастику је

1 фор до 10 фор. за стенографију је од
1 " " 15 " за певање и за талијански језик.
и за француски је од

2 " " 20

Они ученици који су ослобођени од школарине не плаћају никакав хонорар, а имућнији плаћају највећи хонорар осим школарине, која је са 12 фор. на годину одређена. Доходак од школарине јест државни приход. Ученици имају такођер своју библиотеку и сваки ученик плаћа годишње по 2 фор. као прилог, али сиромашни су и ту ослобођени.

Односно плаћања школарине наређено је да сваки ученик, ако жели, да буде од плаћања школарине ослобођен мора поднети молбу директору, са прилозима о имовном стању родитеља. Тако сведочанство издаје општина. У том сведочанству мора се назначити занимање родитеља, имају — ли непокретно имање и какво, колико плаћају данка непосредно и посредно, колико имају деце, и у којим годинама. Осим таког уверења мора сваки ученик показати у већини предмета одличан или врло добар успех. Прикупљене молбе износи директор у почетку шк. године гимназ. Савету, који даје своје мњење и предлаже политичкој власти оне ученике, за које налази да је уместно да се ослободе од плаћања школарине. Од прилике 30% свију ученика је ослобођено, јер се сад строго поступа и само где је највећа сиротиња, и где се најбољи успех показује слеђује ослобођење од школарине. Поред све те строгости, све гимназије су препуне и нове се средње школе једнако отварају. — Године 1861. школарина је донела 43.770 фор. прихода а од плаћања било је ослобођено 2.348 ученика. Кад се узме 6923 као целокупни број види се: да је било $\frac{1}{3}$ од плаћања школарине ослобођена.

Сад да сравнимо шк. годину 1882. Ове године има 16.794 ученика, од којих је наплаћено 150.000 фор. у име школарине. Кад се узме да је 12 фор. одређена такса, онда изилази да су 12.500 платили, а само 4.300 били су ослобођени. дакле једва 25% а 75% ученика платило је. Кад се узме у призрење, да има (18) гимназија које саме општине, или калуђ. друштва издржавају, и које су много либералније у ослобођавању од школарине, јер не улази у државну касу, онда се тек може мислити како је врло мален број ослобођених од

плаћања школарине у свима државним гимназијама.

Гимназије се деле: 1. на *класичне*, и 2 на *реалгимназије*, а свака на нижу и вишу гимназију. Учење траје 8 година. На свршетку 8-ме године полажу ученици матуру — испит зрелости. — По начину ко издржава, гимназије деле се:

1. на државне, 2. на општинске: а. са државном помоћи, б. без државне помоћи.

3. На гимназије издржаване од појединих државом признатих религиозних дружина — калуђерских редова.

4. На приватне гимназије.

Гимназије под 2 назначене данас се знатно по броју умањавају, јер их поједине варошке и и среске општине онда установише кад се чинило: да је народност чешка највише у опасности да пропадне и кад чешком језику није дато било места у гимназијама као наставном језику. Сада пак, одкад чешки посланици сачињавају важан део владине партије, и она се на њих ослања: већина ових средњих школа је већ постала државна установа, и тиме је општинама знатна олакшица учињена.

Наставни језик сад је у више гимназија чешки, и где је у округу знатна мањина, тамо су у окружној вароши установљене по 2 гимназије: једна чешка а друга немачка. И тако све више нестаје оног, незадовољства, које је до сад постојало и које је било оправдано због назатка чешког језика.

Да је издатак за наставу у средњим школама настао двојном и тројном већи, разуме се по себи али је задовољство народа много већи и важнији фактор, пред ким ишчежавају тако малени обзир, као што су суме од сто и две стотине хиљада форината.

Б. Реалке

Године 1861 било је 8 реалака са 2.980 ученика. Дакле на једну реалку долази по 370 ученика. Школарине је наплаћено 22.955 фор. Године 1871. је било 13 реалака са 4005 ученика. На једну реалку долази дакле по 308 ученика. Године 1882. је било 19 реалака са 4960 ученика. Пада дакле на једну реалку по 261 ученик. Множење реалака није у тој мери напредовало као код гимназија, нити се број ученика тако увећао; шта више релативно он је опадао. Види се да релативно мали број ученика ступа у реалке. Узрок је у томе што је већи број часова, што треба већег труда и трошка за учила, као што су хартија, боје, књиге, и што ученици реалака не могу давати или у далеко скученијем броју кондиције: дакле зарада је приватна много тежа.

Кад се гледа на народност, онда један поглед на приложени табеларни преглед показује: да је

било у почетку ученика Чеха далеко више но Немаца ;

Године 1860. 2003 Чеха а 974 Немаца
а „ 1882. 2471 „ а 2489 „
већ се изравњао.

Држава је издржавала од 11 немач. реалака 5, а од 8 Чешких 3.

На 6 немач. реалака издато је 176.827 фор. а на 3 чешке 100.380 „

Дакле и ту се и дан данас не види да је равноправност извршена, јер се више немачких реалака издржава но чешких.

Распоред предмета и часова на поједине разреде може се из ове таблице видети ; која представља само норму за све реалке. Обавезни план оставља свакој реалној школи : да домете друге предмете, које за важне сматра. Тако се свуд и архитектура додаје. Уз физику се учи механика а уз геометрију, дескриптивна и аналитичка геометрија.

ИМЕ ПРЕДМЕТА	РАЗРЕДИ							Св. часова
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Вера	2	2	2	2	1	1	1	11
Немачки језик земаљски (необавезно*)	4	3	4	3	3	3	3	23
Француски језик	5	4	4	3	3	3	3	25
Енглески језик	—	—	—	—	3	3	3	9
Земљонис и историја	3	4	4	3	3	3	3	23
Математика и геометрија	3	3	3	4	5	5	5	28
Природне науке	3	3	—	—	3	2	5	14
Физика с механиком	—	—	3	3	—	3	4	13
Хемија	—	—	—	3	3	3	—	9
Геомет. Цртање	—	3	3	3	3	3	3	18
Цртање слободном руком	6	4	4	4	4	2	4	28
Грснопис	1	1	—	—	—	—	—	2
Гимнастика	2	2	2	2	2	2	2	14
Свега	29	29	29	30	33	33	33	

Даље је свуд свакој школи остављено важно право : да се појединим предметима може већи број часова одредити или необавезни предмети додати.

Но за сваки је предмет прописан програм : као минимум и тога се морају све школе придржавати.

В. Осим реалака и гимназија има још Школа за средњу наставу :

1. Школа за пољску привреду. 1875 је било свега 2, и то у Рабињу Чешка са 3 учитеља и 100 ученика ; трошак : 9.100 фор. и у Рајхенбергу, немачка, која се делила на нижу и вишу школу.

* Остављено је управи и професорском савету, да одреде број часова.

У том случају отпада енглески језик.

1870 год. било је таквих школа :

1. Близу Руднице с 2 разреда, 9 учитеља и 34 ученика, год. трошак 4000 фор. —

2. У Хрудиму с 2 разреда, 9 учитеља, 50 ученика, год. трошак 9400 фор.

3. 4 5. у варошима Пасеку Бенешову, Клатову државним трошком 1874 год. установљене.

6. Таборска школа основана о трошку чешке краљевине — чисто земаљска установа с 2 разреда, 13 учитеља, и 78 ученика, издато је 18.800 форината.

Из државног буџета не троши се на такве школе ништа осим земље. — Земљедеским школама ваља још додати : Томолошку школу у Троји близу Прага, која се занима само гајењем и неговањем благородног воћа. И ова се школа издржава из земаљског приреза. Све су ове школе интернати и ученици се практично вежбају у свима пољским радовима. На послетку не смем изоставити шумарску школу у Бели : Weisswanew — рок 2 године — 4 учитеља, а број ученика 74. —

II. Занатлијске школе. Налазиле су се 1872 године у Прагу, Јиндриховом Грциу, у Турнови и у Рајхенбергу, у државном буџету за ову 1882 годину налазимо помоћ следећим специјалним занатлијским школама, и то из целокупног државног буџета свију у Бечком већу заступљених земаља :

1. државна занатлијска школа у Прагу 19.000 ф.
2. „ „ „ у Пльзни 40.800 „
3. школа за цртање у Прагу 7.765 „
4. државне занатлијске школе за унапређење заната 24.200 ф.
5. Стручне школе за ткање у Ашу 2.750 ф.
у Ушти 1.500 — у Хохенелбе 1.530 — у Хумнолецу 500 — у Новој Вистрици 1.045 — у Полички 1.155 — у Рајхенбергу 5.290 — у Рохлицу 940 — у Штаркенбаху 1.155 — у Румбургу 4.260 — у Шлукенави 1.890 — у Шенлинде 1.540 — у Штаркштату 1.345 — у Варнедорфу 3.540 — у Хрудиму 1.800 —
Свега 30.340 —
6. За школу, у којој се учи разна израда дрва : Holzbearbeitungs-Schule, у 1. Bergreichenstein 3.280 фор. 2. Грулиху 3825 — 3. Валерну 2.980 — 4. у Хајди 4.680 —
Свега 14.765
7. Kohlech-schule : Школа за плетива у Кенигесалу близу Прага 1.090 —
8. Стругарска школа у Тахави 800 —
9. Школа за стаклену и металну индустрију у Шенави 5.620 —
10. Школа за лончарство у Теплицу 4.960 —
11. Шлосерска школа у Краљев. Грацу 3.760 —

12. Механичка радионица у Коматави	11.130 —
12. Обућарска радионица у Дупави	1.040 —
14. Школа за произвођење музикалних металних инструмената	2.210 —
15. Школа за произвођење дечијих сиграчака	2.660 —
16. Школа за произвођење имитације — и рендисања правог — драгог камена у Турнави	4.100 —

Те су позиције негде двапут и три пут умножене, као : код 5. и 16., а све су повишене у буџету државном и не може се одрећи : да је владина партија у Бечу (Чеси) умела свој уплив у виду богате помоћи у свима стручним школама употребити.

III. Стручне школе за рударство :

а. Академија у Прибраму	20.000 фор.
и за нижу рударску школу у истом месту	2.400

IV. Помоћ за *економни савет* (као наше пољопривредно друштво ?) 14.000 ф.

V. *Преиерандије* стоје у буџету са 274.410 фор. и то :

Прашка немачка препарандија с'	21.551 фор.
Чешка с'	30.426 "
1 „ женска нем. „	26.991 "
„ „	27.623 "
Препарандија нем. у Егеру	16.438 "
у Краљев Градцу	18.281 "
„ у Будвајсу	19.693 "
Прибраму	15.830 "
„ у Литомерици	14.542 "
Кутној гори	21.105 "
„ у Коматави	15.437 "
Јичину	17.519 "
„ у Траутенави	16.253 "
Собјеслави	18.900 "

VI. *Трговачке школе* : Академије трговачке : немачка и чешка постоје у Прагу као приватне установе и примају субвенције из земаљске касе. Тако исто постоје и трговачке стручне школе као приватни заводи, који се потпуно издржавају од школарине својих ученика. Све имају интернате но већина ученика екстерни су. Већ године 1860 било је 7 виших тргов. школа — у Прагу ! — са 14 проф. и 186 ученика. Трговачки еснаф издржавао је једну недељну школу са 8 учитеља и 610 ученика, — 3 тргов. школе са 21 учит. и 167 ученика.

VII. *О женским вишим школама* тешко је списак саставити, јер по готову свака *већа* *окружна* или индустријска општина подигла је о свом трошку таку једну вишу женску школу. Као узор

— школа тога реда је виша девојачка школа општине Прашке, на новом месту ; коју је др. Габлер подигао и где је као управитељ и сада. Школа је са 6 разреда ; школино је здање једна од најлепших шк. зграда у Прагу, где је за сваку удобност учитеља и ученика постар но ; збирке добро уређене : учила сваке врсте. — Француски, енглески језик, музика, певање, цртање, друштвене игре предају најбољи учитељи и учитељке. Прашка општина има данас таке 4 школе у сваком крају (у старој малој страни по 1 и у новој по 2). Издаци су велики ; школарина умерена не покрива ни $\frac{1}{5}$ део трошкова ; али за већи део женске деце настава је изредна и јевтина.

Са општином се такмаче друге женске школе којима управљају калуђерице и које су добро уређене, а при том много јевтиније. Таке више женске школе издржавају калуђерице св. Јелисавете — енглеске госпође — школске сестре — сестре срца Христова. Две таке школе издржава женско патриотско друштво. Учитељке су махом калуђерице. Осим тога има још 30 приватних школа Пансионата : за васпитање женске деце у самом Прагу.

VIII. *Специјалне школе за музику* постоје поглавито у Прагу :

а. *Оргуљска школа* : курс 2 године, издржава се помоћу субвенције одређене из земаљског буџета.

б. *Конзерваториум* : курс 3 године, 15 учитеља, 140 ученика, исто тако издржава се *искључиво* помоћу субвенције земаљскога приреза. Та установа је у целом свету на гласу и ученик прашке конзерваторије прима се у Париској опери, у Бечкој, у Петрограду радо с платом од 3.000 динара.

в. Школа за црквену музику издржавана од приватног друштва, пријатеља цркв. музике и помоћу годишње субвенције прашког архијереја.

г. 12 музикалних приватних школа.

IX. *Академија живописа*, најуре установљена од приватног друштва пријатеља лепих вештина, а сада се издржава помоћу субвенције коју земаљски сабор одређује. Има 1 директор, 6 професора и 80 ученика. Из те је школе изашао славан живописац, *Чермак*, који је први приказао Српски народ у његовом страдању. Код нас су најпознатије његове слике : 1. Башибозуци воде заробљене херцеговачке девојке на пазар у Дринопољ 2. Рањен Црногорац ; 3. Херцеговци се враћају на своја старашта ; 4. Црногорка очекује свога драгог.

X. *Школа за глумене*. Земаљска установа у Прагу са 13 учитеља и 48 ученика и 53 ученице. Интернант је и издржава се из дотације одређене земаљским сабором.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Школа за *злепу децу* с 13 учит., 17 ученика и 13 ученица. Интернат, тако исто се издржава из дотације зем. сабором одређене.

Осим ових земаљских установа за сиротну децу има још 3 школе приватне: Пансионати за децу тога рода.

XI. *О војним стручним школама* не може овде бити речи, јер оне спадају и стоје под министар. војним у Бечу и издржавају се чисто из војног буџета. Ово је непотпуна — али доиста занимљива слика средње наставе у Чешкој краљевини. Она

цифрама показује: да општине — цела земља — па и цела половина царства доста обилато троши за разне школе, које се средњом наставом занимају. — Кад би упоредили трошкове и пожртвовања општинека у другим круновинама аустријске царевине, онда би се тек увидела та велика разлика и одма би у очи пало: зашто је Чешка краљевина најнапреднија од свију аустријских земаља, најразвијенија у занатима, индустрији, трговини у вештинама па и у самом ратарству. —

СТАЊЕ ГИМНАЗИЈА У ЧЕШКОЈ ЗА ВРЕМЕ ПОСЛЕДЊИХ 20 ГОД.

ГОДИНА 1860

Име места и средње школе	БРОЈ УЧИТЕЉА		БРОЈ УЧЕНИКА		ПО НАРОДНОСТИ		КАКВА ЈЕ ШКОЛА		КО ИЗДРЖАВА ШКОЛУ		Религиозна Друштва	КОЛИКО УЧЕНИКА ДОЛАЗИ НА ЈЕДИН РАЗРЕДНО НАРОДНОСТИ	
	СВЕТОВНИХ	СВЕШТЕНИХ	ЈАВНИХ	ПРИВАТНИХ	ЧЕХА	НЕМАЦА	ВЕЉЕ	НИЖЕ	Државна	Општинска			
							ГИМНАЗИЈЕ						
Праг старо место . . .	19	3	474	23	469	28	Подпуна Г.	Држава	.	.	»	58	Гим. Чешка
» ново » . . .	8	12	538	39	254	311	»	»	.	.	Пијаристе	67	Утракв.
» мала страна . . .	18	2	429	23	233	222	»	»	.	.	»	53	»
Будејовице . . .	4	10	338	35	238	185	»	»	.	.	»	46	»
Краљевски Градац . . .	14	1	416	17	383	59	»	»	.	.	»	52	Чешка
Личин . . .	13	2	325	18	331	12	»	»	.	.	»	40	»
Литомишљ . . .	4	8	333	.	210	195	»	»	.	.	»	41	Утракв
Хеб (Eger) . . .	11	3	268	4	11	261	»	»	.	.	»	33	Немачка
Јунгринов Градац . . .	13	2	332	1	293	40	»	»	.	.	»	41	Чешка
Писек . . .	13	2	423	77	464	36	»	»	.	.	»	53	»
Плзењ . . .	2	13	325	.	163	162	»	»	.	.	Премостратензи	40	Утракв.
Литомерице . . .	14	1	267	.	78	190	»	»	.	.	»	33	Немачка
Клатов . . .	6	8	312	24	266	70	»	»	.	.	»	40	Утракв.
Чешка Липа . . .	12	8	239	6	44	251	»	»	.	.	Августини	36	Немачка
Жатец (Saaz) . . .	5	9	204	1	47	158	»	»	.	.	Премостратен.	25	»
Мост (Hohenmauth)	12	173	4	29	148	»	»	.	.	Пијаристи	21	»
Комотов (Komotau) . . .	2	12	240	3	8	235	»	»	.	.	»	30	»
Рихнов . . .	2	6	151	.	115	36	Полугимн.	»	.	.	»	38	Чешка
Млади Болеслав . . .	2	6	179	6	137	48	»	»	.	.	»	44	»
Немачки Брод . . .	1	6	137	2	130	9	»	»	.	.	Премостратен	34	»
Брумов (Braunau) . . .	2	8	123	3	71	55	»	»	.	.	Бенедикти	30	Немач.
Бенешов	6	146	.	118	28	»	»	.	.	Пијаристи	40	Чешки
Слане (Schlan) . . .	2	3	57	.	54	3	»	»	.	.	»	13	»
Свег 23 и то:	167	143	6629	.	4146	.	Државних гимназија 14.				Чешких Г.	10	
Потпуних гимн. 17							Религиозн.				Немач. Г.	6	
Полугимназија 6	310		6923		6923		Друштвених гимн. 9				Укракв.	7	

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.R

ГОДИНЕ 1871

ИМЕНА МЕСТА	КАКВА ЈЕ ШКОЛА	ПО НАРОДНОСТИ	КОЛИКО УЧЕНИКА ДОЛАЗИ НА ЈЕДАН РАЗРЕД ПО НАРОДНОСТИ	КАКВА ЈЕ ШКОЛА	КО ИЗДРЖАВА ШКОЛУ
» ново место	»	Немачка	558	—	Пијаристи
» мала страна	»	»	604	»	
Будејовице	»	Чешка	321	»	
Краљевски Градац	»	»	302	»	(само 6 разреда)
Личин	»	»	496	»	
Литомилъ	»	»	365	»	
Хеб (Егер)	3	Немачка	246	»	Пијаристи 6 разреда
Јиндрихов Градац	»	Чешка	214	»	
Писек	»	»	311	»	
Плжен	»	Немачка	282	—	Премонстрат.
Литомерице	»	»	385	»	
Клатов	»	Чешка	276	»	
Чешка липа	»	Немачка	295	—	Августини
Жатец (Saaz)	»	»	241	—	Премонстрат.
Мост	»	»	220	—	Пијаристи
Комотов	»	»	170	»	»
Рихнов	»	Чешка	240	»	Пијаристи шест разреда
Млади Болеслав	»	»	185	—	»
Немачки брод	»	»	178	»	Премонстрат
Брумов	»	Немачка	229	»	Бенедиктини пет разреда
Бенешов	»	Чешка	98	Општина	Пијаристи
Слане (Schlan)	»	»	66	»	»
Остров (Schlakenwerth)	»	Немачка	55	»	»
Дуново	»	»	47	»	»
Праг мала стр	РЕАЛКА	Чешка	64	»	
Табор	ГИМНАЗ.	»	400	»	
Стрибро	»	Немачка	400	»	
Локет (Ellbogen)	»	»	60	Држава	
Плжен	»	»	80	»	
Хрудим	»	»	100	»	
Пелхрим	»	Чешка	120	Општина	
Прибрам	НИЖА	»	.	»	
Домашлице	РЕАЛКА	»	.	»	
Прахастице	ГИМНАЗ.	»	.	»	
Прахастице	»	Немачка	.	Држава	

Године 1871 било је:		Ученика било је:	
Виших К. гимназија	21	Свега	7987
Нижих К. »	4	Чеха	5137
Виших реалака	2	Немаца	2827
Нижих	8		
Свега	35	Свега више учених	
Према 1860	23	Према 1860	6923
Више	12	Више	1064

ГОДИНЕ 1882

ИМЕНА МЕСТА	КО ИЗДРЖАВА ШКОЛУ			БРОЈ РАЗРЕДА	БРОЈ УЧЕНИКА	ТРОШАК
	ДРЖАВА	ОПШТИНА	ДРУШТВО			
I. Чешка гимназија						
Праг старо место	К. Г. држ.	—	—	8	490	
» ново место	К. Г. нижа	—	Пијаристи	4	299	
» старо место	Реал. Г. држ	Општина	»	8	597	
» ново место	»	»	»	8	607	
« »	»	»	»	8	513	
Будејовице	К. Г. држ.	»	»	8	516	
Краљевски градац	»	»	»	8	652	
Јиндрихов Градац (Neuhaus)	»	»	»	8	383	
Писек	»	»	»	8	377	
Плжен	»	Општина	Премаст.	8	509	
Клатов	»	»	»	8	432	
Мост	»	»	Пијаристи	3	191	

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ИМЕ МЕСТА	КОИЗДРЖАВАШКОЛУ			БРОЈ РАЗ-РЕДА	БРОЈ УЧЕ-НИКА	ТРОШАК
	ДРЖАВА	ОПШТИНА	ДРУШТВО			
Болослав Млади	Г. К.	Општина	Пијаристи	8	471	
Брод Немачки	»	»	—	8	390	
Бенешов	»	»	Премонстр.	4	131	
Слане (Schlan)	»	»	Пијаристи	5	177	
Табор	Г. реалн. државна	»	»	8	435	
Требои (Wittingau)	Реалка државна	»	»	4	127	
Литомишл	К. државна	»	»	6	195	
Бидшов	Реална	»	Бечедикти	4	185	
Хрудим	Реална Г. државна	»	»	8	397	
Часлав	»	»	»	2	119	
Домажлице	»	»	»	4	292	
Јичин	К. Г. државна	»	»	8	459	
Колин	Реална гимназија	»	»	8	302	
Пелхрим	»	»	»	4	163	
Прибрам	»	»	»	6	317	
Рудвице	»	»	»	5	177	
Рихнов	Реална гим. држав.	»	»	8	441	
II. Немачка гимназија						
Арнау	К. Г. државна	»	»	4	119	11.070 ф.
Браунау	К. Г.	»	»	6	236	—
Брик	Реална	»	»	4	253	—
Будваје	»	»	»	8	346	16.905 »
(Хеб) Егер	К. Г. државна	»	»	8	310	25.955 »
Кааден	Реална гимназија	»	»	4	158	—
Комотау	»	»	»	6	316	—
Ландскрон	К. Г. државна	»	»	6	250	20.675 »
Чешка Липа	»	»	»	8	317	—
Литомерице	»	»	»	8	456	27.179 »
Марија Шне	»	»	»	4	216	—
Мис (Стрибут)	»	»	»	6	239	19.817 »
Плжеп	»	»	»	8	574	8.715 »
Прахашиц	»	»	»	4	92	12.176 »
Праг мала страна	»	»	»	8	418	29.777 »
» нова варош	»	»	»	8	405	30.650 »
» старо место	»	»	»	8	452	35.277 »
» нова варош	»	»	»	4	285	15.332 »
Рајхенберг	»	»	»	4	297	32.793 »
Жатец (Saatz)	—	»	Премастр.	6	153	20.232 »
Смихов	»	»	»	6	136	18.915 »
Телице	Реална Гимназија	»	»	4	144	—
Крумау	Реалка државна	»	»	6	169	18.889 »

СТАЊЕ РЕАЛАКА У ЧЕШКОЈ ЗА ПОСЛЕДЊИХ 20 ГОДИНА
ГОДИНА 1861

И М Е М Е С Т А	БРОЈ УЧИТЕЉА		БРОЈ УЧЕНИКА		ПО ПАРОДНОС.		ЈЕЗИК НАСТАВНИ И РАД ШКОЛЕ
	МИРСКИХ	ДУХОВНИХ	ЈАВНИХ	ПРИВАТН.	ЧЕКА	НЕМАКА	
Праг	22	1	524	29	547	5	Чешка подлуна
Праг	17	1	443	8	230	219	Немачка подлуна
Рајхенберг	9	6	405	14	126	293	»
Раховник	6	5	319	2	208	113	»
Ловег (Ellbogen)	11	2	231	2	13	220	»
Будејовица	4	1	214	—	114	100	Само нижа чешка
Кутна Гора	11	1	411	15	402	24	Подлуна немачка
Писек	11	1	363	—	363	—	»
Свега 8	91	18	2910	70	2003	974	Седам немачких, једна чешка
					3 ПОЉАКА		
			2980		2980		

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ГОДИНА 1871

И М Е М Е С Т А	БРОЈ УЧЕНИКА		КО ИЗДРЖАВА ШКОЛУ	НА КОМ ЈЕЗИКУ	БРОЈ РАЗРЕДА
	ЧЕХА	НЕМАЦА			
Праг	524	—	Држава	Чешка	8
Праг	—	490	»	Немачка	8
Рајхенберг	—	287	Општ. прем.	»	4
Раковник	128	—	»	Чешка	8
Локет (Elbogen)	—	425	Држава	Немачка	8
Будејовица	290	—	Општина	Чешка	8
Кутна Гора	318	—	»	»	8
Писек	222	—	»	»	8
Пардубиц	321	—	»	»	8
Литомишл	143	—	»	»	5
Краљев Градац	127	—	»	»	4
Чешк. Липа	—	265	»	Немачка	8
Литомерце	—	464	»	»	8
		1406	»		
Свега	2073	425	»		
2 Ниже			»		
11 виших		1831	»		
		3809			

ГОДИНА 1882

И М Е М Е С Т А	БРОЈ УЧЕНИКА	КО ИЗДРЖАВА РЕАЛУ	НАСТАВНИ ЈЕЗИК	ИЗДАТАК
Праг	537	Држава	Чешки	49.198.
Праг I	405	»	Немачки	41.801.
Праг II	302	»	»	35.388.
Раковник	221	Општина	Чешки	
Локет (Elbogen)	121	»	Немачки	
Будејовица	208	»	»	
Кутна Гора	289	Држава	Чешки	28.051.
Писек	211	Општина	»	
Пардубиц	342	Држава	»	23.137.
Литомишл	104	Општина	»	
Краљев Градац	284	»	»	
Чешка липа	271	»	Немачки	
Литомерице	346	»	»	
Каролингал	274	»	Чешки	
»	320	Држава	Немачки	30.640.
Трутнов	236	»	»	20.662.
Прахашиц	266	Општина	»	
Рајхенберг	14	»	»	
Плжен	266	Држава	»	26.424.
Свега 19 =	{ 8			
	{ 11			